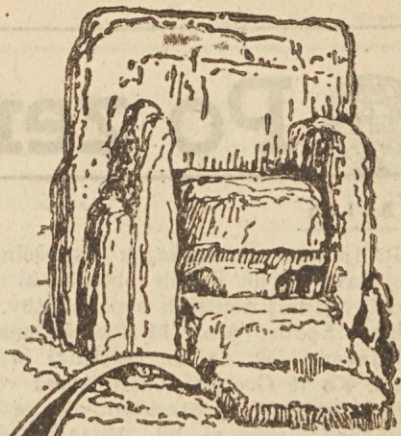

Koroška

Izdaja:
BRITANSKA OBVEŠČEVALNA SLUŽBA

Cenas
za naročnike mesečno 90 grošev
posamezna številka 25 grošev

Kronika

Leto III.

Celovec, 28. februarja 1947

Številka 9

Zadnja zasedanja v Londonu

Z obravnavo o določilih pojma nemške lastnine v Avstriji so se na zasedanju namestnikov zunanjih ministrov dotaknili bistvenega vprašanja celokupne avstrijske pogodbe.

Za rešitev tega vprašanja sta bila predložena en sovjetski in en britanski osnutek.

General Mark Clark je v imenu Združenih držav izjavil, da je ruski predlog usmerjen na to, da uniči cilje tega zasedanja, ki obstoje v tem, da se vzpostavi neodvisna in suverena avstrijska država.

Feodor Gusev, ruski zastopnik, je dolžil avstrijsko vlado, da ne priznava odločbe potsdamske konference glede prenosa premoženjskih vrednosti.

Namestniki zunanjih ministrov se glede tega vprašanja niso mogli zediniti ter so ga končno dali v obravnavo gospodarskemu odboru, ki naj jim poda poročilo.

V nadaljevanju zasedanja so nato namestniki zunanjih ministrov sprejeli politične klavzule državne pogodbe v oni obliki, kakor jih bodo predložili Svetu zunanjih ministrov v Moskvi.

Od petnajstih političnih točk so se glede sedmih sporazumeli. Najvažnejša od njih, o katerih se niso mogli zediniti, je bodoča določitev avstrijskih meja. Velika Britanija, Francija in Združene države so predlagale meje iz leta 1937. Medtem pa podpira Sovjetska zveza jugoslovanske zahteve na del Koroške in Štajerske.

Ostale točke, glede katerih se niso mogli sporazumeti, so:

1. Zagotovila in mere za ohranitev neodvisnosti Avstrije.
2. Prepoved bodoče združitve z Nemčijo. (Združene države so proti temu, da se postavi v pogodbo prepoved pangermanistične propagande.)
3. Naturalizacija in bivanje Nemcev v Avstriji.
4. Razpust fašističnih organizacij.
5. Nadaljnja veljavnost zakonov, katere je izdal Zavezniški svet na Dunaju.
6. Vojni zločinci. Gusev je predlagal sprejem 16. točke, ki naj bi bila slična kakor ona v italijanski mirovni pogodbi in s katero so italijanski vladi prepovedali, da ne sme zasledovati državljanov onih dežel, ki so podpirale zavezničke. Ostali trije namestniki so to smatrali za nepotrebno.

General Clark je izjavil, da si pridrži pravico dodati pogodbi še dve politični točki glede carinskih olajšav v področju Berchtesgadena in glede preseljenih oseb. Točke glede katerih so se sporazumeli so:

1. Vzpostavitev neodvisne Avstrije.
2. Človečanske pravice.
3. Demokratske ustanove.
4. Priznanje mirovnih pogodb.
5. Razpust Društva narodov.
6. Medsebojne pogodbe, pri katerih je Avstrija ena stranka.
7. Obnova arhivov.

Razen tega so zastopniki zunanjih ministrov sprejeli zaključne klavzule pogodbe. Uvod so v dokončni obliki že sprejeli.

Zaključne klavzule urejajo stanje vodij diplomatskih misij in razlago pogodbe. Glede teh dveh točk so se zediniti. Sledeči dve točki pa bodo predložili v Moskvi, ker se sedaj niso mogli o njih sporazumeti:

1. Določba, v kateri predvidevajo pripustitev nadaljnjih držav k sklenitvi pogodbe in 2. določba o ratifikaciji. Najvažnejša je razlika v pojmovanju vprašanja, ali je potrebna ratifikacija s strani Avstrije, da stopi pogodba v veljavo.

Namestnikom zunanjih ministrov so že v petek zvečer predložili poročilo vojaškega odbora glede vojaških določb državne pogodbe v posvetovanje, katere so nato obravnavali v soboto, 22. februarja v naslednjih točkah:

Skoro enoglasno so sprejeli spis onih oseb, katere v bodoče ne bodo smele služiti v avstrijski armadi ali letalstvu. Zedinjili so se glede sledečih kategorij: 1. Osebe, ki niso avstrijske narodnosti. 2. Osebe avstrijske narodnosti, ki so bile pred priključitvijo k Nemčiji nemške narodnosti. 3. Osebe avstrijske narodnosti, ki so služile v nemški vojski od priključitve do aprila 1945. leta kot generali. (Sovjetska zveza je želela, da naštejejo še sledeče skupine: »Vse osebe, ki so dobile v nemški vojski več kakor pa dva častniška čina.«) 4. Sledeče vrste kolaboracionistov: člani organizacij narodnosocialistične stranke, pisatelji prepovedanih pronacističnih del, vodje industrijskih, finančnih in trgovskih podjetij, ki so aktivno sodelovali z Nemci.

Vojaške določbe naj ostanejo tako dolgo v veljavi, dokler jih ali ne izpremenijo na podlagi obojestranskega sporazuma ali pa, dokler ne postane Avstrija članica Združenih narodov.

Razen armade bo smela imeti Avstrija tudi letalstvo, ki bo sestavljeno iz 90 letal in 5000 mož. Od letal jih ne sme biti več kakor 70 bojnih. Bombnikov ne sme imeti. Glede števila avstrijske armade še niso dosegli sporazuma. Francija in Sovjetska zveza sta predlagali celokupno število 50.000 mož, medtem ko sta Velika Britanija in Združene države predlagali 55.000 mož. V obeh primerih naj bo v teh številkah že vključena obmejna straža, letalstvo in orožništvo. Glede tega vprašanja pa so v ponedeljek naročili vojaškemu odboru, da vpraša avstrijsko zastopstvo, ali zadostuje stalna armada od 50.000 mož vključno obmejne straže in orožništva, ali bi bilo potrebnih 55.000 mož.

Glede važnega vprašanja, kdaj naj se umaknejo zasedbene čete, so se zedinjili na 90 dni potem, ko bo stopila pogodba v veljavo. Glede ukinitve Zavezniškega nadzorstvenega sveta se še niso mogli zediniti.

Temelji gospodarske rasti

Živimo v dobi bliskovitega napredka. Kar je pred pol stoletjem potrebovalo desetletnega razvoja, to se danes razvija skoraj z filmsko naglico. Tehnika se vedno bolj izpopolnjuje; nove iznajdbe so na dnevnem redu. Kar je danes novo in vzneta začudenje, bo v nekaj letih zastarelo. Na vseh področjih je neprestana tekma: na polju tehnike, kemije, industrije itd., bodisi za vojno-tehnično uporabo, ali pa, kar je največ vredno, tudi za zboljšanje življenjskih pogojev.

Sporedno z naglim tehničnim napredkom mora napredovati tudi kmet. Kdor ne napreduje, nazaduje! Razmere same silijo kmeta k razmišljanju, kako gospodariti, da bo lahko vzdržal v tekmi z drugimi stanovni in z drugimi naprednejšimi kmetovalci.

Življenje je neprestana borba za obstanek. Zmaga oni, ki je gospodarsko trdnější, in ki več zna. Na gospodarskem področju odloča, kdor z manjšimi stroški pridelava čim več in čim boljše blago. Konservativnost, t. j. naziranje, da le star način življenja in kmetovanja nekaj velja, kmetu ne bo pripomoglo k napredku in blagostanju. Držati se starih tradicij v versko-nravnem in narodnostnem oziru, starih in lepih krščanskih običajev, ki se ohranjajo iz roda v rod, to smo dolžni na vsak način. Odpreti pa moramo vrata na stežaj izdelkom znanosti in napredka v gospodarstvu, higijeni in tehniki. So dežele, kjer je zemlja mnogo rodovitnejša kot je naša, kjer je delovna moč cenejša

V ponedeljek, 24. t. m. so zelo hitro obravnavali gospodarske določbe državne pogodbe. Ker so te določbe najtežji del pogodbe, so se naglo zedinjili, da bodo vse določbe, o katerih se nikakor niso mogli zediniti, predali dalje Moskovski konferenci.

Glede vprašanja nemške lastnine so ostala stališča neizpremenjena. Velika Britanija je izrazila željo, da omejijo nemško lastnino, katero mora Avstrija predati Zavezniškim, na dve kategoriji: Vrednosti, ki so bile pred priključitvijo nemška lastnina in vrednosti, katere so predali nemškim državljanom po priključitvi prostovoljno.

Nasprotno pa stoji Sovjetska zveza še nadalje na stališču, da je pod pojmom nemška lastnina treba razumeti tako one vrednosti, ki so prišle po priključitvi Avstrije k Nemčiji v roke nemških državljanov, kakor tudi vrednosti, katere so med tem časom z nemškim kapitalom in nemškim delom dalje razvili.

Vsa ta vprašanja bodo predali v tej dočela neizenačeni obliki dalje Svetu zunanjih ministrov.

V vprašanju odškodnine, katero mora plačati Avstrija za lastnino Združenih narodov, katero ne more več povrniti, obstoja glavna razlika v nazorih britanskega in ameriškega stališča. K temu vprašanju Sovjeti niso podali osnutka. Predloge Velike Britanije, Francije in Združenih držav bodo poslali v Moskvo, ne da bi bili mogli o njih vsebinski doseči sporazum.

Edina točka, o kateri so se sporazumeli, je bila ugotovitev poedinih držav članic Združenih narodov, katerih državljanje je treba odškodovati. Merodajno je pri tem državljanstvo, katero so dotične osebe imele 8. maja 1945. leta.

S tem je bila zaključena debata namestnikov zunanjih ministrov glede avstrijske državne pogodbe.

mik, fizik, mora biti pravnik, če se hoče uveljaviti ter vzdržati na površju, sicer ga tok časa, ki nima usmiljenja z nikomur, pritisne ob tla in ga neizprosno izobči iz delovnega občestva. Kmetija-domacija rabi ne le delavnih in marljivih rok, marveč tudi brihtnih glav. Na Danskem, v Švici, na Holandskem in še marsikje drugod, kjer je kmetijstvo na zavidljivi višini, so kmetje, ki imajo za seboj ne le malo maturo, marveč celo veliko maturo; so kmetje, ki so posečali kmetijske šole — nižje in višje, pa jih ni sram prijeti v roke kramp in motiko ter gnojne vile. Kako pa je bilo v tem oziru doslej pri nas? Premalo je bilo smisla za kmetijsko strokovno izobrazbo. Fantje iz kmetijskih šol pa so hoteli postati gospodje v pisarnah. Mohorjeva družba je svoj čas izdala več prav dobrih strokovnih knjig n. pr.: »Živinoreja«, »Travnništvo«, »Poljedelstvo«, »Gospodarski nauki«. Ali jih še imamo pri hiši? Izhajali so razni strokovni časopisi, naši tedniki so prinašali in še prinašajo tehtne članke iz kmetijstva. Marsikje sem videl ležati te knjige nerazrezane na podstrešjih, strokovni listi pa so služili za zavijanje klobas, če je kdo šel v mesto ali v gozd. Bilo je mnogo poučnih tečajev in predavanj — a ni bilo vedno dovolj potrebnega zanimanja; zato ni čuda, če tudi gospodarstvo ne stoji povsod na dovolj trdnih nogah. Manjka podlage — izobrazbe, ki je temelj gospodarske rasti in napredka. Izobražen mož, gospodar bo imel tudi veliko več smisla in zanimanja za združništvo, katerega se bodo morali kmetje oprijeti, če hočejo res boljših časov.

Morda danes, ko povsod v Evropi vlada veliko pomanjkanje kruha, mesa in drugih življenjskih potrebščin, še ne čutimo dovolj, koliknega pomena je možnost konkurence na svetovnem trgu. Šele čez nekaj let, ko bo gospodarstvo znova povsod obnovljeno, bomo vedeli ceniti, kaj se pravi biti kos velikim težočam, ki se bodo zopet pojavile v tej ali oni obliki. Zmagal bo oni, ki bo bolje na to pripravljen. Zlasti pa tisti, ki bo postavil na trg boljše in cenejše blago. Zopet bo združništvo tisto, ki nas bo poleg temeljite strokovne izobrazbe pomagalo reševati.

Vir gospodarske strokovne izobrazbe je poleg kmetijskih strokovnih šol, društev, knjig, časopisov, predavanj in tečajev zlasti tudi potovanje po svetu. Ko bodo zopet dane možnosti svobodnega potovanja, bi bilo priporočati gospodarske ekskurzije v gospodarsko napredne države. Taka poučna potovanja, kjer se vidi marsikaj novega in koristnega, odtehtajo mnogokrat več kot pisana in govornjena beseda. Besede mičejo, vzgledi pa vlečejo! Tudi vojne prilike zadnjih let so dale marsikomu priložnost, da se je seznanil z gospodarskimi prilikami raznih dežel, z načinom gospodarstva. Videli je marsikaj novega, kar bi se dalo s pridom uporabiti tudi doma.

Ob koncu še beseda mladini. Čas je zlato. Življenje ni praznik. Od jutra do večera se mora človek potiti in s prizadevanji za obstanek. Če se zanemari in poleni, ga življenje stre. Če kdo, se mora predvsem mladina pobrigati za svojo bodočnost, kmečka mladina zlasti za lepšo bodočnost rodne grude in očetove hiše. Hitro minejo mladostna leta kipenja in zorenja. Še malo, pa boš tudi ti, fant, poklican na oder življenja, kjer boš moral odigrati vlogo kot gospodar domačije tvojih prednikov. Kako bo takrat? Boš li kos? Boš, če boš porabil mlade dni za izpopolnitev izobrazbe, ki ti jo je dala osnovna šola, zlasti pa, da se boš stanovsko-strokovno izpopolnil. Kmetijska šola, tečaj, strokovne knjige in časopisi, tudi strokovni članki v naših slovenskih tednikih in še marsikaj drugega, ti bo dalo soliden temelj, na katerem boš lahko gradil stavbo svoje osebnosti in družinske sreče. Ustvarjal pa boš obenem pogoje za gospodarsko rast slovenskega narodnega občestva.

Po zemeljski obli

ITALIJA

Italijanska ustavodajna skupščina vodi preiskavo glede težkih obtožb, ki jih je podal voditelj sicilskih separatistov, Finochiaro Aprile, proti 14 demokristjanskim poslancem, češ, da so verižniki in dobičkarji. Ko je Gronchi, eden izmed vodilnih demokristjanov, protestiral, mu je Aprile odgovoril: »Ko si bil Musolinijev podtajnik, si bil razcapanec, zdaj si postal milijonar.«

ZDRUŽENE DRŽAVE

Ko je ameriški veleposlanik v Moskvi W. Bedell Smith izročil Marshallovo noto sovjetski vladi, so noto, ki je odgovor na sovjetsko noto z dne 14. februarja, tudi objavili. Sovjetska nota, ki pravi o Achesonovi izjavi, da je zlobna in sovražna Sovjetski zvezi, posveča pozornost nedopustnemu vedenju Achesona, ki si jo je dovolil podati kljub uradnemu položaju, ki ga zavzema.

V svojem formalnem obvestilu sovjetskemu zunanjemu ministru Molotovu navaja ameriški zunanji minister Marshall izmed ostalega sledeče:

»Izjava, katero obtožujete, ni prišla iz lastne p bude državnega podtajnika. Podal jo je v odgovor na vprašanje člana senata.«

Vi dobro poznate ustavni sistem naše države, ki predvideva ločitev oblasti na zakonodajno in izvršno oblast vlade. V skladu z našim ustrojem mora načelnik izvršnega dela oblasti, ki ga pokličejo pred skupščino zakonodajne veje oblasti, jasno odgovarjati na važnejša vprašanja, ki niso v zvezi s tajnostmi, združenimi z javnimi interesi. Takšnih izjem pri nas ni.

Vedenja državnega podtajnika, ki je odgovoril na vprašanje jasno v skladu s svojo vestjo, torej ni mogoče označiti kot nedopustnega, pač pa je v skladu z njegovimi dolžnostmi.«

MADŽARSKA

Madžarski komunistični voditelj Matias Rakoszi je v nekem govoru izjavil, da grozi madžarskemu parlamentu težka kriza zaradi opozicije Bele Novaca, voditelja stranke malih posestnikov, o katerem trdijo, da je zapleten v zaroto, ki je hotela odstraniti sedanjo madžarsko vlado.

Rakoszi je dalje dejal, da bo madžarska komunistična stranka zahtevala nove volitve, če koalicijska vlada, v kateri sodeluje stranka malih posestnikov, ne more rešiti celotnega vprašanja.

Madžarski socialistični voditelj Arpad Szakasitz je na nekem sestanku prav tako namignil na možnost novih volitev.

ŠPANIJA

Predsednik republikanske vlade v izgnanstvu Martinez Barrio je izjavil dopisniku Reuterja, da so španski voditelji v izgnanstvu vedno bolj prepričani, da ni nobenega upanja, da bi Francoski režim zrušili brez »aktivnega sodelovanja vojske ali večjega dela njenih voditeljev in španskih monarhističnih vplivnih krogov.«

Predsednik Barrio, ki je verjetno najvplivnejši član španske vlade v izgnanstvu, je dodal: »Prevladujoče stališče je nadalje, da se mora protifrancosko gibanje močno naslanjati na Veliko Britanijo in Združene države, če hoče postati učinkovito. Vse okoliščine so privedle španske voditelje v izgnanstvu, da so naklonjeni vzpostaviti ustavno monarhijo.«

GRČIJA

Britanski laburistični poslanec George Thomas, ki je bil pred nedavnim na petdnevem obisku pri grških gveriljcih, je preiskovalni komisiji za Balkan sporočil osebno povabilo poveljnika gveriljcev »generala Markoua«, da naj obišče njegov glavni stan. Komisija je odločila odložiti povabilo do zasedanja komisije v Solunu, kjer bodo to vprašanje kot prvo dali na dnevni red.

Poročila z grških bojišč pravijo, da uporabljajo vladne čete v zadnjih dneh veliko število tankov in letal.

NEMCIJA

Kakor poroča britanski glavni stan v Nemčiji so v zadnjih dneh odkrili nacistično zaroto, največjo takšno akcijo po vojni, pri čemer so v veliki hajki zajeli kolovodje. Doslej so zaprli že več kot tisoč oseb, med katerimi so tudi trije bivši SS-generalni in večje število višjih častnikov bivše nemške vojske, kakor tudi vođa član bivše nemške tajne službe. Fantastični cilj te tajne organizacije, ki je bila razširjena v vseh štirih zasedbenih pasovih, je bila združitev narodov Evrope v vojni proti Sovjetski zvezi.

Posebna nevarnost te zarote je v tem, da je imela organizacija baje tajno orožje, ki je bilo po izjavah zaprtega SS-častnika

Eidmanna določeno za bakteriološko vojno. S tem orožjem so hoteli zagroziti Zveznikom, ako ne bi izpolnili njihovih zahtev.

Kakor naknadno poročajo, je poizkusila neka žena z imenom Katisev, skriti važen dokument, ko so jo dobili v spremstvu vodje nacistične zarote Ellersseka, katerega so v Fuldi zaprli. Bil je član Himmlerjevega štaba kot SS-Oberführer in nazadnje zvezni častnik med Hitlerjem in Kesselringom.

JUGOSLAVIJA

Pretekli teden so predali jugoslovanskim oblastem vojnega zločinca Rainerja, katerega bo sodilo jugoslovansko sodišče za vse zločine, katere je zagrešil nad celokupnim slovenskim narodom.

Jugoslovanska vlada je predala Zavezniškemu nadzorstvenemu svetu za Avstrijo noto, v kateri protestira proti naselitvi »Volksdeutscher«-jev na avstrijsko-jugoslovanski meji. Nota se opira na inozemske vesti o pogajanjih med Zaveznički in avstrijskimi oblastmi glede naselitve 120.000 do 140.000 »Volksdeutscher«-jev iz Jugoslavije, Romunije in Bolgarije. Jugoslovanska vlada izjavlja, da smatra naselitev teh Nemcev za izzivljanje Jugoslavije in stalno ogrožanje miru in varnosti avstrijsko-jugoslovanske meje.

AVSTRIJA

Britansko nadoblast v Indiji bodo najkasneje koncem leta ukinili. To je napovedal predsednik Attlee v Spodnjem domu, ko je izjavil, da bodo do tega časa predali zadnja oblastva indijskemu narodu. Ali na žalost obstojajo še vedno nesporazumi med indijskimi strankami, vsled tega narodni skupščini še ni bilo mogoče, da se vzpostavi splošno priznana oblast, ki lahko prevzame oblast. Če do junija 1948 ne bodo Indijci izdelali ustave, potem bo morala britanska vlada proučiti, kdo naj prevzame dolžnosti osrednje vlade.

24. februarja bodo pričeli v Londonu z kongresom komunistične stranke. Avstrijsko komunistično stranko bo zastopal sekretar partije Friedl Fuernberg. Kongresa

Drobne novice

Ameriški zunanji minister Marshall je formalno obvestil sovjetskega zunanjega ministra Molotova, da navedbe državnega podtajnika Achesona o sovjetski zunanji politiki, ki je po njegovem mnenju napadalna in ekspanzivna, ni mogoče označiti kot nedopustne, pač pa kot izraz dolžnosti v ameriški demokratiški obliki vlade.

Kitajsko ministrstvo za informacije je objavilo, da so kitajske vladne čete v južnem delu pokrajine Santung porazile dve kitajski komunistični armadi. Poročilo pravi, da se skušajo ostanki poraženih komunističnih armad prebiti severno od Rumenne reke.

Po poročilu »New York Times« so se zastopniki Velikih štirih pri Združenih narodih pri nekem informativnem setanku zedinili, da za guvernerja v Trstu ne pride noben kandidat Velikih štirih v pošte. Čeprav javno niso imenovali nikakega imena, se le že govori o tem, da prideta za to mesto v pošte južnoafriški diplomat Lief Edeland in holandski zunanji minister van Kleffens.

Kakor poroča grški zunanji minister, bodo na dan grške neodvisnosti 28. februarja zopet priključili Grčiji Dodekaneske otoke. Po določbah mirovne pogodbe z Italijo dobi Grčija Dodekanes za vedno.

Francoski minister za informacije Bourgan je izjavil, da so pogajanja za sklenitev britansko-francoske pogodbe za enkrat prekinili, kar utemljuje s tem, da se Velika Britanija točasno pogaja v Moskvi radi sklenitve britansko-sovjetske pogodbe in se noče prenagljati, tako da bi lahko spravila obe pogodbi v soglasje. Izrazil je, da bi bilo želeli, da sta osnutka za obe pogodbi slična.

Kakor poročajo, se je britanska vlada ponovno poslužila 100 milijonov dolarjev ameriškega posojila. V celem je doslej po poročilih ameriške zakladnice uporabila Velika Britanija 900 milijonov.

Zednja seja namestnikov zunanjih ministrov za pripravo mirovne pogodbe z Nemčijo je trajala pet in pol ur in bila v bistvu neplodovit spor o vprašanju, v koliko naj

se bodo udeležili zastopniki komunistične stranke iz 26 držav.

Vsled ponovnega vala slabega vremena je postal položaj v Angliji zopet bolj resen. Zato bodo morali razen omejitve v porabi toka uvesti tudi omejitve v porabi plina, s čimer bo prizadeto predvsem industrijsko področje v Srednji Angliji.

Radi pomanjkanja delovnih moči v Angliji bo angleška vlada ustanovila v Nemčiji in Avstriji delovne urade. Upajo, da bodo potom njih dobili še to leto stotisoč preseljenih oseb.

POLJSKA

Novi poljski parlament je sprejel zakon o pomilostitvi, katerega je predložila vlada, z gotovimi spremembami. Po obči cenitvi bo po tem zakonu pomiloščenih okrog 45.000 oseb, od katerih bo 25.000 takoj izpuščenih. Po zakonu bodo spremenili smrtne obsodbe v kazni do 15 let ječe. Kazni za politične prestopke do pet let bodo izbrisali. Gotove izjeme veljajo za izdajalce in kolaboracioniste med nemško zasedbo.

ALBANIJA

Varnostni svet je v ponedeljek na svoji seji obravnaval britansko pritožbo proti Albaniji radi miniranja Krfskega preliva. Sovjetski zastopnik Gromiko je zgovorno zastopal albansko stališče in se pritožil proti Veliki Britaniji, češ da načrtno krši neodvisnost Albanije. Ker se niso mogli zediniti, je avstralski zastopnik Hasluek predlagal sestavo preiskovalnega odbora, ki naj prouči dejansko stanje.

SOVJETSKA ZVEZA

Kakor poroča moskovski radio je demobilizacija prvih štirih kontingentov Rdeče armade zaključena. V kratkem bodo začeli z demobilizacijo petega kontingenta.

Sovjetski proračun za leto 1947 potrjuje predvidevanje iz proračuna za leto 1946, po katerem stoji Sovjetska zveza pred vprašanjem povojne inflacije, ki je vsaj tako težak problem, kakor problem vsake druge države.

V zadnjih dneh se trudijo, da dosežejo zvišanje proizvodnje premoga, kajti tudi v Rusiji obstoja kriza v preskrbi s premogom. »Pravda« piše: »Križa v preskrbi s premogom povzroča največje povojne težkoče.«

sprejmejo ponesrečeni sklep o načinu pripustitve malih zavezniških držav k pripravam pogodbe v poročilo na zunanje ministre.

Nürnberško sodišče za denacifikacijo je obsodilo Franca von Papena na osem let prisilnega dela. Istočasno so zaplenili njegovo celokupno premoženje. Tožilec je predlagal najvišjo kazen deset let. Papen bo vložil priziv. Priziv mora vložiti v toku enega meseca.

Novice v enem stavku

Dosedanji minister za kmetijstvo in gozdarstvo v vladi LRS Janez Hribar je podal ostavko, ker so mu bile poverjene druge naloge, ter bil imenovan na njegovo mesto ing. Jože Levstik.

Novi indijski podkralj, ki bo zamenjal maršala Wawela, je postal admiral Louis Mountbatten.

Po poročilih iz Hanoijsa so Francozi zasedli vso kitajsko in indokitajsko četrt v Hanoi v Indokini; Vietnamci so zbežali skozi podzemeljske rove.

Okrog 10. marca bo prispela v pristanišče Konstanca prva ameriška ladja z žitom za Romunijo, ki ima zaloge samo še za kratek čas.

Neka francoska komisija trenutno preučuje, ali bi bilo mogoče v Franciji naseliti razseljene osebe z ameriškega zasedbenega področja v Nemčiji.

Po kratki boleznii je umrl v Londonu mlajši brat Winstona Churchilla, major John S. Churchill v starosti 67 let.

V Albaniji je prišlo do preganjanja katoličanov, pri čemer sta bila v Skadru do smrti mučena dva duhovnika.

Ob priliki 29. letnice Rdeče armade je generalisim Stalin izdal dnevno povelje, v katerem poziva vojsko, mornarico in letalstvo, da se iz dneva v dan izpopolnjuje.

Ameriški senat bo 15. marca ratificiral pogodbe s satelitskimi državami Nemčije.

Predno se je britanska kraljevska družina podala na 15.000 kilometersko potovanje po Južni Afriki je kralj Jurij VI. osebno otvoril južnoafriški parlament.

Bivši glavni tajnik stranke malih posestnikov na Madžarskem, Bela Kovacz se je odrekel parlamentarne imunitete in se podvrget policijski preiskavi radi domnevne zveze z madžarskimi zarotniki.

Francoski socialistični voditelj Leon Blum bo v maju zasebno obiskal Avstrijo, Madžarsko, Rumunijo in Turčijo.

Poljedelski vidiki

(Nadaljevanje.)

Okar se je vojna končala, so se posvetile nove vlade teh štirih držav težki nalogi obnove in lahko že opazamo gotove skupne značilnosti v njihovi politiki. Vse štiri so izvedle agrarno reformo. Najvažnejša je agrarna reforma v Madžarski. Okoli 4 milijonov juter zemlje je bilo razdeljenih med okroglo 700.000 družin. Te reformo so nekateri ljudje kritizirali, češ, da je bila prenagljena in da je spravila proizvodnjo v nered. Toda izgleda, da je bila razdelitev zemlje (katere lastniki veleposestniki so večinoma pribežali z nemško vojsko v Avstrijo) v resnici edina možnost, da se privede kmete do tega, da sploh začnejo obdelavati zemljo spomladi leta 1945. Čeprav je bila žetev leta 1945 slaba, bi bila mnogo slabša, če ne bi vlada izvedla agrarne reforme. Leta 1946 je bilo obdelanih nad 90 odstotkov agrarne zemlje. — Romunska agrarna reforma je bila manj važna od madžarske, vendar pa važnejša, kakor se na splošno smatra na zapadu. Res je, da so v letih 1920 do 1930 tam izvedli zelo korenito reformo, katero podcenjujejo govorniki sedanjega romunskega režima iz strankarsko polemičnih razlogov. Toda prav tako je res, da je med vojnama mnogo zemlje menjalo lastnika. Mnogi manjši kmetje so bili prisiljeni prodati svojo posest in njihovo zemljo so pokupili bogati kmetje ali meščani. Tako se je pričelo pojavljati po vseh razredno razlikovanje. Agrarna reforma iz leta 1945 je hotela to popraviti. V Jugoslaviji so zemljiško reformo izvedli v manjšem obsegu kakor v Romuniji. Najvažnejša značilnost jugoslovanske reforme je zaplemba več stotisoč jutrov zemlje, ki je bila last nemške manjšine v podonavskih in posavskih pokrajinah. Bolgarska agrarna reforma je bila najmanj važna od vseh.

Druga značilnost novih vlad je podpiranje in osnavljanje kooperativov. Pred vojno je obstajalo v Jugoslaviji, Romuniji in Bolgariji več vrst kooperativov. Bili so različno razviti v različnih pokrajinah. Nekateri so bili le v korist bogatejših kmetov, drugi v dobrobit vsega prebivalstva v dotični pokrajini. Nekateri so bili povezani s Cerkvijo, drugi zopet s političnimi strankami. Politika sedanjih vlad ima za cilj združitev in osredotočenje različnih kooperativov pod več ali manj strogo kontrolo. So ljudje, ki kritizirajo to postopanje, češ, da je vmešavanje v staro in globoko vkoreninjeno izročilo. Da so izgubili in še izgubljajo kooperativi svojo neodvisnost, je jasno, toda lahko rečemo, da se to dogaja v splošnem interesu državnega gospodarstva. Gotovo je, da je narasla splošna gospodarska pomembnost kooperativov, kajti zelo hitro postajajo glavna, ako ne edina možnost za razdelitev mestnih proizvodov in izdelkov na deželi. Največji obseg je to zavzelo v Jugoslaviji, najmanjšega v Madžarski.

Posebna oblika kooperativov so tako zvani delavski kooperativi, ki obstojajo v Bolgariji in v manjšem obsegu tudi v Jugoslaviji. Podobni so sovjetskim kolektivnim posestvom v tem, da ljudje tudi skupno obdelujejo zemljo.

Pričakovati je, da bodo ti kooperativi dosegli znatne uspehe z uporabo strojev, vzpostavitev delavskih divizij, s skrbnim izbiranjem setve in plemenske živine boljše kakovosti ter tako obvarovali zemljo zaluščenosti. Pričakovati je tudi, da bodo te kooperativne skupine v toku časa mogle organizirati socialne ustanove, ki bodo kakor v Sovjetski zvezi na razpolago članom kolektivnih posestev. Nekaj delavskih kooperativov je obstajalo v Bolgariji že pred letom 1944 v okrajih Pleven, Svishtov in Plovdiv. Čeprav so jih oblasti pod Filovim režimom ovirale v delovanju, so vseeno dosegli pomembne uspehe. Danes sledijo njihovemu vzgledu tudi druge dežele. V poletju 1946 je bilo 432 kooperativov, ki so posedovali približno 500.000 od 12. milijonov juter obdelane zemlje. V Jugoslaviji so napravili isti poizkus na ozemlju, katerega so zaplenili nemški manjšini v Vojvodini. Tu so nastali »koloniste« iz opustošenih in preobljudenih gorskih predelov Bosne in Hercegovine. V obeh deželah se vrši ustanavljanje kooperativov prostovoljno. Tukaj ni nobene nasilne kolektivizacije po sovjetskem vzorcu. V Bolgariji je nastal nemir, ko so leta 1945 po nekaterih vaseh pričeli izvajati uradni pritisk, da bi izsilili izmenjavo posestnikov z namenom, da bi omogočili zgostitev v predelu dežele, pripadajoče prostovoljnim kooperativom. Ko pa so zadel na opozicijo s strani kmetov, je minister za poljedelstvo izdal navodila za počasnejše in milejšje postopanje. Obstojajo razne vrste določb za kooperative. Čeprav se v podrobnostih razlikujejo, je njih glavno pravilo, da se člani-posestniki pridružijo najmanj za tri leta.

(Dalje prihodnjič.)

Svet med jezери

Pod Velikovcem zoži koroška reka Drava četrtič in zadnjič svojo strugo, tam izpremeni končno svoj tretji poizkus teka proti severu in se obrne spet proti jugu in nato proti vzhodu. Tu vodi preko Drave in nato po vijugastih vzpetinah, pa spet po ravnini, cesta proti važnemu železniškemu križišču v Podjuni. V Sinči vasi smo.

Predno še pridemo v vas, nas spomni velika zgradba na desno pred železniškim viaduktom, da smo tu na popolnoma slovenskih tleh. Vse dobe raznih avstrijskih bolj ali manj avtoritarnih režimov in tudi doba najhujšega avtoritarnega režima na teh tleh, to je rjavega fašizma, ni mogla zbrisati slovenskega napisa: »Gospodarska zadruga«. Preko tega napisa so bili razni beleži, toda vsi preslabi. Ravno tako tudi vsi mogoči »beleži« ne morejo spremeniti lica te zemlje, ki vedno znova pokaže, da je pristo slovenska.

V Sinči vasi, ki je bila pred zgradbo železnice po Dravski dolini, mala neznatna vas, se odcepi proti jugu krajevna ozkotirna železnica, »kapeljski hlapec«, ki vodi v dolino reke Bele. Progo, dolgo 18 km, premaga mala lokomotiva po hudem naporu in ob močnem sopihanju v eni uri.

V Sinči vasi je razvita lesna in lesnolastavna industrija, v mirnih časih tudi tujski promet. Podružnična cerkev sv. Ilje je precej zapuščen, upravlja jo župnija Dobrla vas.

Drava na severu in severo-zahodu, reka Bela na jugu in železniška proga na vzhodu, tvorijo trikot in omejujejo ozemlje, ki je gotovo eden najlepših delov prelepe slovenske Koroške.

Na tem ozemlju so župnije Dobrla vas, št. Lipš in Žitara vas ob železniški progi, Škocjan in Kamen na severu, Mohličje in št. Vid pa na jugu trikotne dežele.

Po pogodbi med oglejskim patriarhom in solnograškim nadškofom, in ta dogovor je potrdil cesar Karel Veliki leta 811, je cerkveno upravno spadala Koroška južno od Drave pod patriarhat v Ogleju, Koroška severno od Drave pa pod nadškofijo v Solnogradu.

V Dobrli vasi, ki je najstarejša naselbina v Podjuni, je dal zidati oglejski patriarh Ulrik, ki je bil sam po rodu iz Koroške, okrog leta 1106 cerkev. Patriarh Pilgrin je ustanovil nato leta 1150. v Dobrli vasi samostan reda avguštincev. Ta samostan je bil nato pol tisočletja kuiturno središče vse Podjune, njegov cerkveni delokrog pa je segel še preko meja Podjune.

Da bi bil zavarovan samostan in da bi imeli okoliški prebivalci zatočišče pred turškimi vpadi, so samostan obzidali in ga obdali z nasipom in jarki. Nadvojvoda Friderik je podaril leta 1603. samostan in cerkev z obširnimi posestvi jazuitom, ki pa so bili leta 1773. razpuščeni. Končno je leta 1808. prešel samostan v last benediktinskega reda v št. Pavlu.

Samostan je obdan še danes z mogočnim starim zidovjem, cerkveni stolp stoji na samem. Cerkev je zidana v poznogotskem slogu. Marijin kip v glavnem oltarju je iz kamena iz poganskega svetišča boginje Iuno v nekdanji Iuenni, sedanji Podjuni.

Župnija Dobrla vas šteje okrog 2000 prebivalcev, ima devet podružnic, med njimi podružnico sv. Antona in sv. Lamberta v Goselni vasi, kjer je v bližini, tik ob železniški progi, Goseljsko jezero.

Južno od Dobrle vasi v bližini št. Lipša je precejšen hrib z imenom Zenek; hrib je bil nekdanj obraščen. Na hribu se še vidijo razvaline nekdanjega gradu Zenek, o katerem mislijo nekateri, da se je preje imenoval Junek.

Vzhodno od tega hriba je gora Juno, po kateri ima vsa dolina ime: podjunska. Tu di na tej gori je stal nekoč grad, ki so ga imenovali Juno. Grad, ki se mnogo omenja v dvanajstem stoletju, je izginil brez sledu; na njega spominja le še ime kmeta Gradišnika.

Več je znano o gradu, ki stoji na sosednjem hribu, to je o Juneku ali Zeneku. Ta grad so dobili začetkom 13. stoletja koroški vojvode in so imeli tukaj svojo deželno sodnijo za celo Podjuno. Severno od grada so stale vislice. Začasno so prenesli sodnijo tudi na Reberco, kjer so stale dvojne vislice, ene v Jelšah, druge pa pod gradom na južni strani.

Grad Zenek je prešel leta 1442 v last Ivana Ungnada, kateremu ga je podaril avstrijski vojvoda Friderik. Rodbina Ungnadov je prišla na Koroško iz Frankovskega. Nekateri so se odlikovali z visokimi državnimi službami. Leta 1493 je bil rojen na gradu Zenek Ivan Ungnad, ki je znan in zaslužen v slovenski književnosti iz protestantske dobe. Ta je bil pozneje cesarjev svetovalec, njegov oče pa je bil deželni glavar na Štajerskem.

Družina Ungnadov je svoja posestva tekom časa zelo pomnožila, pri tem pa so prišli velikaši večkrat v nasprotje s samostanom v Dobrli vasi in z njegovimi pravicami. V cerkvi Marije Device v Dobrli vasi so imeli lastno grobnico v desni stranski ladji, katero so dali najbrž sami prizidati.

V posesti rodovine Ungnadov je ostal grad Zenek do leta 1639, ko ga je vnukinja Karla Ungnada Marjeta prodala Rosenbergom. Ta rod je prišel iz Rima in se je pisal takrat Orsini. Rosenbergi so svoja posestva zelo razvili in so napravili iz njih družinski fidejkomis. Leta 1679 je družina Rosenbergov imela že gradove Zenek, Grabštajn, Hageneck, Kamen, Podgrad in Reberco.

Danes ima družina Orsini-Rosenberg na Koroškem posestva v izmeri 7.158 ha, velik del na slovenskih tleh. Slovenski kmet na Koroškem, ki je mali posestnik in komaj more živeti od premale površine zemlje, je prepričan, da spada ustanova fidejkomisov in ustanova privatnih veleposestev samo še v zgodovino.

Grad Zenek leži danes v mali župniji št. Lipš, ki je bila preje podružnica župnije v Žitari vasi, samostojna je šele od leta 1786 in šteje okrog 650 prebivalcev.

Južno ob železniški progi je župnija Žitara vas, ki šteje okrog 850 prebivalcev. V okolici vasi so še zadnji ostanki koroških vinogradov, katerih je bilo v uradnem seznamu iz leta 1910 še okrog 30 ha

in so v teh vinogradih pridelali okrog 100 hl vina »Žitarec«, ki pa je bilo zelo kislo vino. Po letu 1910 se v statističnih seznamih vinogradi na Koroškem ne omenjajo več. »Žitarec« se je umaknil drugemu »koroškemu vinu«, sadjevcu. Za žitarsko vino pa pripovedujejo, da je bilo zelo zdravilno in da si je zadnji španski kralj, ki je iskal po celem svetu zdravila proti svoji neozdravljivi bolezni, ozdravil to bolezen končno z »žitarcem«. Bolezen si je ozdravil, izgubil pa je prestol.

Iz Sinče vasi vodi pot v zapadni smeri proti Peračici, ki je nad progo glavne železnice. Pod progo pa vodi pot v Klopinj, kamor moreš priti tudi iz Dobrle vasi, ako greš proti severo-zapadu. Južno od Klopinja je prekrasno Klopinsko jezero.

Klopinsko jezero je največje in najlepše med Podjanskimi jezери in ima tudi najlepšo okolico. Mnogo manjši sta Zablatniško ali Zablaško jezero in Goseljsko jezero. Z mahom prerasla okolica teh jezer kaže, da so ta jezera ostanki nekdanj mnogo večjih jezer ali pa tudi samo enega velikega jezera. Severna obala Goseljskega jezera preide v močvirje, ki je nastalo vsled pogostega poplavljanja. Ob času velike poplave je to močvirje spremenjeno v veliko jezero.

Ravno tako so ostanki nekdanjega jezera močvirnatih travniki južno-vzhodno od Zablatniškega jezera, to so Zablatniški travniki. Vsa ta in druga močvirja v Podjuni bodo zadobila pravo gospodarsko vrednost šele, ko bodo osušena. Ko so v severnem delu dežele osuševalna in razna podobna melioracijska dela napredovala in se vrstila eno za drugim, v slovenskem delu Koroške takih del ni bilo. Naj bi enakopravnost že enkrat izginila s papirja in se pokazala v življenju!

Velik obseg močvirnih površin nam dokazuje, da je bilo v predzgodovinskem času v Podjuni še več in večjih jezer ali pa je bilo eno samo veliko jezero. Nekoč je namreč morje zalivalo vso Koroško ravnino. Ko je morje oteklo proti vzhodu med Svinško planino in Golco na eni strani ter med Strojno in Pohorjem na drugi strani, si je tudi Drava kopala v tisočletjih svojo strugo vedno globlje in globlje. Tako se je vedno bolj zniževalo dno ostankom morja — jezerom, ki so jih poleg tega še zasipale reke. Tako je izginjalo polagoma veliko Podjunsko jezero, ostala so samo še mala jezera tam, kjer je bilo prvotno jezero posebno globoko. Zasipanje in zablajenje jezer pa gre še naprej in tako izginjajo zadnji ostanki koroškega morja.

Klopinsko jezero leži v Škocijanski župniji. Župnija je že zelo stara in sega že v leto 1106, ima okrog 1500 prebivalcev. Za Slovence, zlasti še za Slovence na Koroškem, bo vedno zapisana v narodnostni zgodovini župnija Škocjan. Tu je župnikoval narodni boritelj Vinko Poljanec. Mehek in dober je bil, saj je bil doma med vinogradi in pšeničnimi polji pri Sv. Urbanu pri Ptujju. Tam je bil rojen 26. marca leta 1876. Kakor kremen je bil trd in neizpros, ko se je boril za pravice koroških Slovencev.

Sama pesem in dobrota ga je bila, ves je bil nežen in otrok med svojimi pevci. Velikan pa je bil in trdo je padala njegova

beseda, ko je nasprotoval krivici. Ta krivica ga ni mogla upogniti, mogla ga je samo ubiti in ga je tudi v resnici ubila. Umrl je vsled zastrupljenja, vsled posledic nacističnih ječ dne 25. avgusta 1938. Kako je bil priljubljen, je pokazal njegov pogreb na pokopališču v Škocjanu, kjer je pokopan.

Južneje ob Dravi je župnija Kamen; bila je preje podružnica župnije v Dobrli vasi, od leta 1238 pa je že samostojna župnija. Je to mala župnija, ki ima okrog 450 prebivalcev. Približno toliko prebivalcev ima tudi župnija Mohličje, ki leži še naprej južno ob Dravi.

Na levem dravskem bregu vstric Mohličam na gradu Prosnici je zagledal luč sveta nekako v letih 930 do 935 naš domači svetnik Albuin, katerega god obhaja cerkev dne 13. februarja. Albuin je postal leta 977 brixenski škof ter je umrl v glasu svetosti.

Oče sv. Albuina, tudi Albuin, je bil mejni grof koroški. Ustanovil je cerkev v Mohličah, kjer je tudi pokopan v stranski kapeli. Mati sv. Albuina je blažena Liharda (Hildegarda) Kamenska. Zaradi svoje dobroti je bila pri slovenskem ljudstvu zelo priljubljena. Pokopali so jo v grajski kapelici, sedanji cerkvi v Kamnu. Blažena Liharda je ustanoviteljica kamenške župnije.

Po smrti svojega moža Albuina je mati sv. Albuina, Liharda, podarila svojemu sinu grad Kamen in še dvoje posestev v okraju Kamnik na Gorenjskem. Škof Albuin je to veliko premoženje obrnil v prid ljudstvu, predvsem najrevnejšim in zapuščenim. Zato ga častijo danes kot očeta ubogih ter patrona zanemarljive in slaboumne mladine.

Vzhodno od Mohlič, preko gričevja Kamenske gore, je župnija št. Vid v Podjuni, ki ima okrog 1000 prebivalcev. Župnija ima štiri podružnice, med njimi Sv. Primož, kjer je šola, in Sv. Andrej v Rikarji vasi.

Tak je svet med jezeri v Podjuni: Velike vode, ravnine in polja, cvetoče livade, sočni pašniki z močvirji, mala jezera, prijazno gričevje, v bližini gorski velikani, vasi in vasec s cerkvami in cerkvicami, gradovi in njih ostanki. Nad vsem pa sonce božje in slovenska pesem naših ljudi.

Moja steza

Kaj hitiš tako, stezica moja, saj do cilja ni več strmih klancev! Kmalu bova tamkaj onkraj griča, daleč od prijateljev in znancev.

Naj ne motijo te sence, tiste puste, dolgočasne, ki jih mrak na zemljo riše, brž ko dneva luč ugasne.

Še pred mrakom bova tja dospela — o kako si takrat bom oddahnil! Tam bom potno palico odložil in z roko v slovo nazaj zamahnil.

Le polagoma, stezica moja! Skoro mine trudno potovanje... Od nekod že sapice pihljajo, ki zazibljejo me v večne sanje.

Limbarski.

Prigodbe palčka

Spisal: Markež Ciril

3. Neubogljičevka

Ko sta pospravila borno kosilo, so oblekli Neubogljičevka v pisane hlače in jopič, ter dali čepico na glavo. Cigan je vzel kletko, v kateri sta bila naša znanca, iglo s ploščico in odšel v širni svet.

Popotniki so se ustavili v mestu, kjer je poprosil cigan pri nekem gostilničarju za sobico. Tu so se utaborili. Po mestu pa se je kmalu zvedelo, da je prišel cigan in da ima s seboj palčka in škorca. Sobica je bila polna radovednežev.

Predstava se je pričela. Neubogljičevček je telovadil, škorec pa pel in udarjal z nožico po taktu. Ljudje so se od smeha držali za trebuh. Po predstavi je sedel Neubogljičevček na klobuk in prosil prispevkov. Ljudje so metali v klobuk denar, škoreček pa je prepeval.

Tako je šlo od mesta do mesta; v vsakem večjem kraju so se utaborili in naša malčka sta morala kazati svoje umetnije. Vdala sta se popolnoma v svojo usodo. Cigan pa je vedno le prešteval denar in ju navduševal za nove umetnije. Življenja jima pa seveda ni zboljšal.

Na svojih potovanjih so prišli tudi v kraljevo prestolno mesto. Tudi tu so se vršile predstave in ciganu so se polnili žepi denarja. Glas o ciganu in njegovih umetnikih je prišel tudi kralju na uho. Cigan je moral s tovarišema k njemu. Kralj se je nemalo začudil, ko je zagledal pred seboj nenavadno trojico: cigana, škorca in palčka. Še bolj pa je bila vesela teh treh kraljeva hči. Prosila je očeta, naj kupi palčka. Kralj je vprašal cigana, če je pripravljen ga prodati. »Za visok denar vam ga dam, milostni gospod in kralj«, odvrne cigan. In sta se pogodila za ceno.

Ko je zvedel palček, da ga je kupila kraljeva hčerka, jo je prosil naj pogovori očeta, da kupi še škorca, ker sta neločljiva prijatelja. Kralj je uslišal hčerkino in

palčkovo prošnjo. Tako sta palček in škoreček živela skupaj v kraljevem gradu. Zlatka jima je napravila novo obleko, prijazen stanovanje, kjer sta prebivala. Jedla sta pri mizi z Zlatko iz majhnih krožnikov; palček je imel tudi majhen pribor, ki ga škoreček ni potreboval, saj je vse opravil s kljunom. Dobila sta tudi precej igrač.

Največ veselja sta doživela, kadar sta se vozila v majhnem čolnu v banji, ki jo je napravil grajski mizar. Neubogljičevček je veslal, škoreček pa prepeval. Ob takih prilikah sta se spominjala doma, ki sta ga imela pogosto v mislih. Tako sta preživljala res lepe in vesele dneve.

Kraljična Zlatka je imela brata, kraljeviča Bojana, ki pa ni živel v gradu svojega očeta, temveč v nekem začaranem kraju.

ČAROVNICA — HUDA BABA

V tej deželi, ki jo je vladal kralj, Zlatkin oče, je živela huda baba, ki je znala čarati. Bila je hudobna čaravnica. Kdor je prišel v njeno bližino, ga je vjela in zaprla v temno podzemno ječo, v kateri so bile najrazličnejše strahovite pošasti z žarečimi očmi, ostrimi kremplji in krepkimi zakrivljenimi kljuni, ki jih je brusila čaravnica. Med te strašne živali je zaprla čaravnica svoje žrtve in tudi kraljeviča Bojana, brata kraljične Zlatke. Obenem z njim je bilo zaprtih v tej ječi še sto in sto drugih kraljevičev in kraljičin, kmetov in delavcev. Če se je kdo skušal skriti čarovničnim očem, ga je poiskala s čarobnimi očali, s katerimi je videla skozi vsak zid in vsako steno.

»Kako pa je prišel kraljevič Bojan v to strašno gnezdo?« boste vprašali. Takoj vam povem. Bojan je bil strasten lovec. Nekega dne je lovil s svojimi služabniki v gozdu, kjer je imela čaravnica svoje domovje. Kar zagleda srno, lepo srčno, za katero se je pognal. Srna pa je bila čaravnica, ki je hotela kraljeviča Bojana vjeti. Ko je Bojan, ves željan srno vjeti, prijezdil do čarovničnega grada, če smemo podrtijo, v kateri je stanovala huda baba, tako imenovati, je srna nenadoma izginila, namesto nje pa je stala pred kraljevičem čaravnica. Ko je kraljevič to opazil, je hotel zbežati, toda čaravnica ga je že imela v oblasti. Še predno je dobro prišel k

sebi, je bil v ječi, o kateri smo govorili zgoraj. Čarovnica ga je skrbno zaklenila in odšla.

Za nesrečo so zvedeli v gradu, kjer sta prebivala palček in škorec. Tudi tema dvema so jo povedali, seveda niso pričakovali, da bi jim ta dva pomagala. Toda naša znanca si nista dala miru; neprestano sta premišljevala in tuhtala, kako bi rešila Bojana. In res sta nekaj iztuhtala. In takle je bil njun načrt:

Če hočeta rešiti kraljeviča, morata v čarovničnem gradu. Prepričana sta bila, da to za njiju, ki sta drobna in neznanca, ne bo prevelika težava in da bosta, če že ne skozi vrata, prišla v notranjost vsaj skozi okno ali kako drugo špranjo, ki jih je imela čarovnična podrtija mnogo. Povedala sta kralju svoj načrt. Modri mož je kimal s sivo glavo sem ter tja, končno pa jima načrt odobril. Ukazal je služabnikom pripraviti voz in ju spremiti blizu čarovniškega grada.

To se je tudi zgodilo; naprej sta šla sama. Najprej sta naletela na čudne živali, ki so ju takoj zavohale in začele bežati proti gradu. Naša znanca pa sta bila prebrisanca. Med najrazličnejšo perjadjo, ki je letela, oziroma tekala mimo njiju, sta si izbrala velikansko sovo in se skrila med njeno perje. Ta ju je ponesla mimo vseh grozot v grad. Od tam sta se podala iz sobe v sobo, dokler nista prišla do čarovnične sobe. V njej je sedela na starem, podrtem stolu grda žena, Huda baba, čaravnica. Ozirala se je po svojem vrtu in gledala skozi čarobne očali, iščo povzročitelja tega nemira. Seveda ga na vrtu ni našla, ker sta bila za njenim hrptom. Škorec se je skrnil med razne ptice, ki so sedele na starih omarah, nad pečjo in ob oknih, palček pa se je skrnil za velik zaboj ob peči. Ko ni mogla odkriti povzročitelja nemira, se je odločila, da ga pojde sama iskat. Obrnila se je in tedaj sta šele opazila njen grdi obraz. Čarovnica je pograbila metlo, jo zajahala in med vrščem in trščem odjezdila skozi okno. K sreči je pustila čarovniška očala na mizi, na starih čarovniških knjigah.

Naša znanca sta se takoj spravila na delo. Izgubiti nista smela niti minute časa.

Škorec je bil prvi na mizi. Pograbil je čarovniška očala in pogledal skozi okno. (Dalje prihodnjic.)

Disana poljana

MRTVE OČI

Pri Rebrovcu je veselje in žalost hkrati. Tonej bo prišel iz bolnice. Kar je bil v vojski, ga nismo videli, dokler ni prišlo nenadoma obvestilo.

Rebrovec se je koj odpravil v Beljak. Nazaj se je vrnil bled in koj na vratih bruhal v vek.

Ženska je planila pokonci.

»Za kriščevo vojko božjo. Matevž, kaj je? Je Tonej umrl?« »Se huje. Slep je.« In je omahnil za mizo.

Takega veka še ni bilo pri Rebrovcu kakor tisti večer. Kuhali sploh niso. Se nobenemu ni dalo jesti. Samo pri oknih so stali, kakor da na nekaj čakajo.

Rebrovec se ni mogel unesti. Vse je zidal na Toneja, Miščevo Rožo bi pripeljal k hiši, potlej bi napravili pisma in Rebrovec bi se umaknil v kot.

»Morda se mu vendar kaj obrne, upa Rebrovka.

»Se mu ne bo. Ogenj ga je oplazil. Gle, da, pa ne vidi.« Rebrovec od same žalosti ne more sedeti. Samo postopa po hiši in po dvorišču.

»Morda bi bilo boljše zanj, ko bi umrl, se utrga nekoga večera iz Rebrovke.

»Tudi jaz tako mislim, pritrđi Rebrovec. V petek pred sveto Marjeto je Rebrovec dobil pošto. Tonej se bo pripeljal v soboto. Naj pride kdo k vlakom.

Na mizi leži karta. Nihče je ne premakne. Tudi govoriti ne morejo.

Tuja pisava je na karti. Samo besede so Tonejeve. Pozno ponoči se Rebrovec zbudi.

Rebrovka veka.

»Ne vem, kako bom prenesla, ko ga bom videla.«

»Dobro, da vsaj naših solza ne bo videla.« izkolca Rebrovec.

Potlej oba strnita v okno.

Da bi se vsaj pričelo daniti!

Še ura na steni je Rebrovcu preveč.

»Kako boš zdaj?« načenja Rebrovka. Do zdaj še ni upala vprašati.

»Saj veš. Jernej je drugi.«

Rebrovka ve, da bi mož rad dal svoje oči, da bi le Toneju ostali.

Potlej se dani. Počasi se belijo okna.

»Toneju bo težko«, hlipne Rebrovka.

»Težje na kot meni«, greše Rebrovec.

»Bog ve?«

Bezpeg pred oknom se že prav natančno vidi.

»Kdaj pride vlak?«

Rebrovka se pripravlja, da bi vstala.

»Malo pred dvanajsto.«

Potlej se tudi Rebrovec vzdigne.

Saj ne more spati.

Dopolodne se vleče. Dela je dosti, toda nobenemu se ne da iti od doma. Rebrovec nikogar ne sili. Ve, kako je. Lahko se bodo nadelali, posebej zdaj, ko Tonej ne bo za rabo.

Nekaj čez enajsto Rebrovec zapreže. Roke se mu tresejo, ko natika štrange na vago.

Kakor da se kanim peljati po smrt.

Usmiljeni Jezus, kdo bi si mislil.

Pri Rebrovcu je vse narobe. Jernej je kar naprej na vratih. Rebrovka in Lucija tudi.

Rebrovec hodi po peronu. Skoraj sam je. Gleda tračnice, ki zginevajo za ovinkom. Od tam bo prišel vlak in Tonej.

Vsaj desetkrat je že pogledal na uro. Kakor da kazalci stojijo.

Vesel je, da ga nihče ne ogovarja.

Potlej bobni iz daljave. grmenje prihaja bliže, Rebrovec že vidi dim.

Kakor črna pošast, ki se kani ustaviti, prvi lokomotiva izza ovinka.

Zavore cvilijo.

Na vratih je kakor pred panji. Rebrovec gre mimo vagonov.

Tam je Tonej. Nekdo stoji ob njem in ga drži za roko.

Rebrovcu se tresejo noge. Počasi omahuje proti sinu.

»Tonej!«

Tako mehko Rebrovec še nikoli ni poklical svojega fanta.

»Ata!«

Na vek gre Toneju. Trdo drži Rebrovec sinovo roko.

»Z vozom sem prišel. Kar greva.«

Tonejeva roka trepeta. Rebrovec gleda v razprte oči, ki ne vidijo. Mokre so, kakor da je rosa na njih.

Potlej se spravi na voz. Tonej sedi, kakor da se boji, da bo padel.

Rebrovec prijmiže za vajeti.

»Hi, pram!«

Tonej se z rokami drži za naslon. Pram se unaša. Ne teče več, počasi klampa v klanec.

Rebrovec ne ve, kako bi nastavlil besede. Razprte sinove oči ga bolijo.

»Kje sva, ata?«

»Mimo Blažesnikovega znamenja sva že.«

»Nič ne vidim.«

Tonejev glas je ihtav. Rebrovec se boji, da bo sin bruhal v vek.

»Navadil se boš, Tonej,« lovi besede oče. »Delali bomo že mi. Ne bo ti hudega.«

Saj ne ve kaj pametnega reči.

»Ali sva že pri naših njivah, ata?« gleda Tonej na levo stran voza.

»Pri naši rži sva.«

»Je lepa? Ustavite, da potipljem klasje.« Rebrovec potegne za vajeti.

Potlej pomaga Toneju na tla.

GRAMOZNA JAMA

Na cestah je tema, na vogalih je gosta kakor katran. Jetrnišnica je tiha, v temi ne razločiš težkih železnih križev.

Tiho je, kakor da je zadnja nevlita odplavila vse življenje. Samo korake straž je slišati.

Ferma!

Potlej spet koraki straž.

Trideset ljudi za železnimi mrežami misli na gramozno jama.

Polje, široko in dolgo, na polju žale, za žalami spet polje, za poljem gore. Na desno Grintovec, Kočna, Krvavec, na levo Zaplata, Storžič, Kriška gora.

Nad vsem je nebo, modro kakor plavica v rži.

Usmiljeni Jezus!

V polju je gramozna jama. Globoka, s čudno izjedeni steni, s peskom, ki se venomer sam od sebe podsipa.

Od tam prideš na žale v surovi krsti. Po trije, po štirje v eni.

Po mestu so plakati, na plakatih imena. In ta imena so živi ljudje.

Potočnik Gregor.

Modras Ignac.

Porenta Janez.

Imena, imena.

Živi ljudje.

Usmiljeni Jezus!

Ferma!

Ga ni, ki bi mogel to reči. Tudi v gramozni jami je tema. Zjutraj, ko se bo zdanilo, bodo padli strelji, se razlegli po polju in utihnili.

Na plakatih so živa imena zapisana za smrt. Do trde noči so stali Potočnikovi otroci na cesti in iskali po oknih za železnimi križi. Ne en obraz ni vstal. Očeta ni.

Do trde noči je jokala Modrasova žena pod vrati in prosila.

»Non piu.«

Potlej je prišla, noč in policijska ura in koraki straž.

Ferma!

Trideset živih, ki čakajo na gramozno jama ne morejo ustaviti niti ene minute.

Bije šenklaška ura.

Polnoči.

Bije pri frančiškanih.

Ena.

Bije šentpeterska.

Dve.

Bije pri uršulinkah.

»Čedna rž, kaj?«

Tonej brodi z roko med klasjem.

»Čedna, ata, čedna. Ali so pšenice tudi tako lepe?«

»Lepe so, Tonej. Letina je bila za žita. Hvala Bogu.« Spet lezeta na voz. Ko gresta skozi vas, Toneja vsi pozdravljajo. Rebrovec gleda samo v pramov hrbet. Preveč mu je težko.

Rebrovec zavije k hiši. Vsi so na pragu. Jernej, Lucija in mati.

Tonej čuti, da ga gledajo.

»Mama, nobenega ne vidim!«

Potlej vsi hkrati padejo v vek. Rebrovec pelje slepega sina v hišo. Jernej gre spregat.

Na stekaj je odprto okno, ki gleda na dvorišče. V hiši je molk, da je slišati Jernejeve korake, ki se vrača od hleva.

Za mizo sedi Tonej in roke mu leže v naročju. Na klopi sede mati, Lucija in Rebrovec.

Na sredi leži bolečina in nihče ne more čez njo. Mauser Karel

Mrak

Breze po jasah bledijo noči se bliža korak, temne zastore v nižine spuša večerni nam mrak.

Steza pod prapot se skriva, stiska grmovje se v kraj, kakor da čakajo nekaj sinje daljave in ga.

Breze poslušajo blede, vetrič utihnil je plah, tajno kot rosa na travo šinil čez stezo je strah.

Tamkaj na gozdnem parobju se je obregnul skovir, luč je na vasi zagledal, pa ga obšel je nemir.

»Ali žre vaš osel tudi oves?«, vpraša zopet Praprotnik.

»Redko, ker ga osei ne rabi kakor konj. Saj je z vsako, še tako skromno krmo zadovoljen. Še slamo rad žre.«

»Seveda, seveda. Saj je ribničar osel jedel celo oblanje, pa je poginil, čeprav so mu natakili zelena očala, da bi mislil, da žre travo«, je pripomnil Petrič.

»Ali mu daš kdaj detelje?« je vprašal Hrib.

»Nanjo ni navajen. Morda ta povzdiguje in poveša njegova ušesa, ker ga črevesje napenja in jezi?«

»Hrib, ne norčuj se iz mojega osla«, se je razhudil Leban.

»Morda mu pa škoduje burja? Včasih brije v Gabrju vipavska od šmarja, včasih pa kraška od štanjela«, je menil Petrič.

»Tebi viha burja ušesa, ne pa mojemu oslu«, je odvrnil Leban.

Zopet se je oglašil Praprotnik: »Pred letom je razsajala tod slinavka in parkljevka. Morda je zbolel tudi naš osel in posledica njegovega obolenja so njegova vrteča se ušesa!«

»Moj osliček ni bil nikoli bolan. Vedno je bil zdrav kakor ribica v vodi.«

In ugibali so dalje in modrovali. Ob koncu se je oglašil molčeči Turk in dejal: »Leban, molčal sem in poslušal ter nisem nobene zini. Mislim, mislim, da sem prišel stvari do dna.«

»No, kaj si uganil?«

»Zdi se mi nepotrebno, da bi ti razlagal, ker je zadeva preprosta in ni vredna besede.«

»Le povej, le povej Turk. Potolažiš me in kozo dobiš!«

»Če te potolažim, ti pa povem. Čuj, ali je tvoj osel drugače popolna žival, če izvzameš to napako z ušesi?«

»Popolen in cel je moj osel.«

»Torej naj bo. Povem ti skrivnost. Tvoj osel ima ušesno napako: eno uho mu visi navzdol, a drugo štrli kvišku. Na svetu ni nič popolnega, tako sem bral v neki knjigi. Tudi noben osel ni popolen, torej tudi tvoj ne.«

Vsi so se čudili Turkovi razsodnosti. Leban se mu je zahvalil in dejal: »Jutri pridi po kozo. Danes je namreč na paši. Plačilo si si pošteno zaslužil.«

»Dobro, pridem.«

Leban je odpeljal osla v hlev, strokovnjaki pa so odšli.

Drugi dan je prišel Turk dokaj zgodaj po kozo. Lebanova žena Reza je bila sama doma. Mož je odšel zgodaj zjutraj v vinograd obirat pregosto perje na trti. Vedela je, kaj je napotilo Turka do nje. Zalostno je opomnila: »Ti prihajaš zaradi kozo?«

»Da, da Reza. Pošteno sem si jo prislužil.«

»Seveda, seveda«, je javkala žena. »Kozo stoji v hlevu. Stopi tja.«

Turk je odšel v hlev, Reza pa za njim.

»Najlepša kozo na svetu«, je stokala in si brisala oči s predpasnikom. »Poglej Turk, ali ima ta kozo kakšno napako?... Moj mož je norec!«

Turk je pazljivo ogledoval kozo in končno dejal: »Res, prava in popolna kozo!«

Reza je pripomnila: »Ali je res popolna in brez napake?«

»Res, Reza!«

»A vendar ima napako in še zelo veliko. Turk, uganil jo!«

»Ne vidim nobene napake.«

»Napako ima, največjo napako, kar si jih moreš misliti. Kozo je moja in ne moževa last. In zato kozo ne bo nikoli tvoja!«

Reza ni več stokala. Govorila je odločno in pogumno, kakor zna govoriti žena, ki brani svojo pravico.

Turk se je razburil. »Za nos se ne dam voditi. Mož mi je kozo obljubil in jaz sem si jo tudi pošteno zaslužil.«

Reza je pograbila brezovo metlo kot bi hotela pometati hlev in odvrnila: »Glej, da se zgubiš, sicer ti ne bo dobro!«

Ko je Turk zagledal brezovo v Rezini roki, je hitro izginil skozi hlevska vrata. Predpustni ples z metlo je pač neprijetna zadeva. Drič.

»Kje sva, ata?«

»Mimo Blažesnikovega znamenja sva že.«

»Nič ne vidim.«

Tonejev glas je ihtav. Rebrovec se boji, da bo sin bruhal v vek.

»Navadil se boš, Tonej,« lovi besede oče. »Delali bomo že mi. Ne bo ti hudega.«

Saj ne ve kaj pametnega reči.

»Ali sva že pri naših njivah, ata?« gleda Tonej na levo stran voza.

»Pri naši rži sva.«

»Je lepa? Ustavite, da potipljem klasje.« Rebrovec potegne za vajeti.

Potlej pomaga Toneju na tla.

Ferma!

Potlej spet koraki straž.

Trideset ljudi za železnimi mrežami misli na gramozno jama.

Polje, široko in dolgo, na polju žale, za žalami spet polje, za poljem gore. Na desno Grintovec, Kočna, Krvavec, na levo Zaplata, Storžič, Kriška gora.

Nad vsem je nebo, modro kakor plavica v rži.

Usmiljeni Jezus!

V polju je gramozna jama. Globoka, s čudno izjedeni steni, s peskom, ki se venomer sam od sebe podsipa.

Od tam prideš na žale v surovi krsti. Po trije, po štirje v eni.

Po mestu so plakati, na plakatih imena. In ta imena so živi ljudje.

Potočnik Gregor.

Modras Ignac.

Porenta Janez.

Imena, imena.

Živi ljudje.

Usmiljeni Jezus!

Ferma!

Ga ni, ki bi mogel to reči. Tudi v gramozni jami je tema. Zjutraj, ko se bo zdanilo, bodo padli strelji, se razlegli po polju in utihnili.

Na plakatih so živa imena zapisana za smrt. Do trde noči so stali Potočnikovi otroci na cesti in iskali po oknih za železnimi križi. Ne en obraz ni vstal. Očeta ni.

Do trde noči je jokala Modrasova žena pod vrati in prosila.

»Non piu.«

Potlej je prišla, noč in policijska ura in koraki straž.

Ferma!

Trideset živih, ki čakajo na gramozno jama ne morejo ustaviti niti ene minute.

Bije šenklaška ura.

Polnoči.

Bije pri frančiškanih.

Ena.

Bije šentpeterska.

Dve.

Bije pri uršulinkah.

ZGODBA O OSLU IN KOZI

(Iz Vipavske doline)

Jernej iz Gabrja je imel kočo in hlev, dve njivi, vinograd in osla, njegova žena pa je imela kozo in prašiča.

Osel je bil plemenita žival. Vozil je kot konj, potrepljiv je bil kot vol, tekkel je kot pes, žrl je kot prašič in vpil kot lev. Bil je ljubezniv in dobrončen, le eno napako je imel. Eno uho je držal pokonci, drugo pa navzdol. Če je stalo desno navzgor, je viselo levo navzdol.

Ta napaka pa ni izvirala od bolezn ali od zlobnosti. Bil je dovolj rejen in če je od veselja zarigal svoj i-a, sta ostali obe ušesi v isti legi. Če je bil pa trmast — kateri osel pa ni? — sta se ušesi v svoji legi menjavali; eno se je povesilo, drugo pa se je vzravnalo.

Jernej Leban se je vsled te oslovske napake zelo jezil. Posebno kadar je z oslom vozil črešnje ali hruške v Ajdovščinu ali celo v Postojno, mu je bilo to zelo neprijetno. Da bi dokončno razvozljaj uganjo oslovskih ušes, je poklical na pomoč mesarja Hriba, mesogleda Turka, kovača Petriča in živinozdravnika Praprotnika.

Pripeljal je osla iz hleva in ga predstavil zbrani četvorici. »Prijetelji in gospodje«, je spregovoril Leban, »poglejte tega osla, pravega in resničnega osla! Po-

Tri.

Ferma!

Ne moreš ustaviti železnih pesti, ki tolčejo ob bron.

Morda še dve uri in pol. Morda za minuto dalj. Gramozna jama je blizu, na cesti je, z vsako minuto je bliže.

Ferma!

Ne moreš ustaviti bližanja.

Poskuša Potočnik. Z vso močjo rine glavo v kolena in pridržuje sapo. Četrt ure je tišina, tako prozorna, da bi skoraj razločil žile, ki valove na roki.

Potlej udari šenklaška ura četrt.

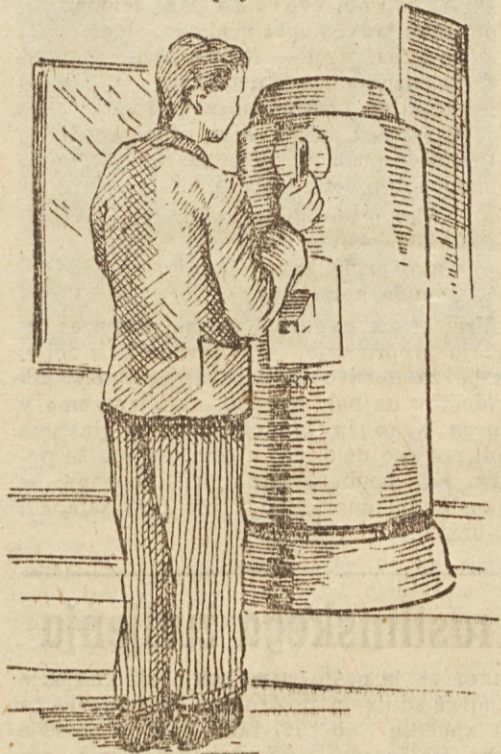
Poskuša Modras. Sredi celice stoji in stiska roke na prsi. Poslušaj.

Dr. Z. L.

Veda čarovnikov

(Nadaljevanje in konec.)

Oče: Vsekakor! Telesa v naravi okoli nas se neprestano spreminjajo. Zato srečujemo naravne pojave na vsakem koraku.
Nace: Ali vidiš, oče, onole hišo?
Oče: Vidim jo, do polovice je pogorela. Poletel je ob neki hudi nevihti treščilo vanjo.
Nace: Nesreča! — Pravzaprav je pa to tudi naraven pojav.

Oče: Gotovo! Ta pojav bi bil pa vendar nekoliko drugačen, če bi bila hiša, imela strelvod.

Nace: Vem! Električna bi po strelvodu šla v zemljo in hiša bi bila ostala cela.

Oče: Tako je! Ali vidiš one visoke zidane stolpe tam?

Nace: Kaj je neki to?

Oče: To so apnenice. Peči, v katerih nastaja živo apno.

Nace: Iz ene peči se kadi pri vrhu, iz druge odmetavajo delavci pri odprtini

spodaj bele grude, v tretjo pa vračajo zgoraj z vozički kamenje.

Oče: Dobro znaš opazovati, Nace. To so sami naravni pojavi!

Nace: Pojdiva bliže, stvar me zanima.

Oče: Poglej dobro, odkod dovažajo kamenje, ki ga vračajo v apnenico?

Nace: Iz kamnoloma tam zadaj.

Oče: Skoči tja in prinesi kos!

Nace: Tule je! Sive barve je in še precej težak.

Oče: Imenuje se apnenec.

Nace: To je torej apnenec! Učili smo se, da je apnenca v naši domovini mnogo.

Oče: Res je, naša tla so večinoma iz apnenca. Sedaj pa poberi še grudico one bele snovi, ki jo iz peči izmetavajo!

Nace: Razlika ni velika! Grudica je bolj bela in mehkejša od apnenca.

Oče: Razlika je večja kot si misliš. Spusti oboje v tole lužo!

Nace: Čudno! Voda okoli bele grudice vre in kadi se iz nje, na apnenca pa ni spremembe.

Oče: Iz različnega ponašanja lahko sklepaš, da sta to dve povsem različni snovi. Iz apnenca je nastalo žgano apno.

Nace: Zelo zanimiv pojav!

Oče: Takih je okoli nas nešteto.

Nace: Zdaj že razumem, kaj je naravni pojav. Ni mi pa še jasna razlika med fizikalnimi in kemijskimi pojavi.

Oče: Pokličiva si še enkrat v spomin naravne pojave, ki sva jih srečala.

Da! Steklenica se je razbila, jabolko je padlo z drevesa, hiša je pogorela, iz apnenca je nastalo živo ali žgano apno.

Oče: Dober spomin imaš, sedaj pa pazi! Steklenica se je ubila. Iz kake snovi je bila steklenica?

Nace: Iz stekla!

Oče: Dobro! Iz česa se pa šepinje?

Nace (razmišlja): Tudi iz stekla.

Oče: Snov steklenice se torej mal pojavom ni spremenila.

Nace: Imaš prav!

Oče: Vidiš, tak pojav se imenuje fizikalni pojav.

Nace: Aha, zdaj pa že razumem. Torej: fizikalni je pojav, če se snov telesa, na katerem poteka, ne spremeni. Tako je

tudi z jabolkom, ki je padlo z drevesa. Pred padcem je jabolko, po padcu pa tudi. Snov jabolka se mal pojavom ni spremenila. Torej je to tudi fizikalni pojav!

Oče: Dobro si razumel. Sedaj si pa še enkrat oglejva ono pogorelo hišo. Iz česa je bila hiša?

Nace: Dobro se spominjam, lesna je bila.

Oče: Kaj je ostalo od lesa po požaru?

Nace: — — — pepel.

Oče: Da, pepel! Pred pojavom (požarom) je bil torej les, po pojavu pa pepel. Ali je les isto kot pepel?

Nace: Rekel bi da ne.

Oče: Jaz tudi. Med tem pojavom se je torej snov spremenila. Zato se ta pojav imenuje kemijski pojav.

Nace: Dovoli, oče! Kaj pa če bi bila hiša imela strelvod?!

Oče: Tudi tedaj bi bilo vanjo treščilo. Toda — — —

Nace: Zgorela ne bi bila. V tem primeru bi bil pojav fizikalni.

Oče: No vidiš, sedaj pa že razumeš razliko med fizikalnim in kemijskim pojavom.

Nace: Bolj enostavno je, kakor sem si mislil. Nastanek živega apna iz apnenca je tudi kemijski pojav. Kajti iz apnenca nastane druga snov — žgano apno.

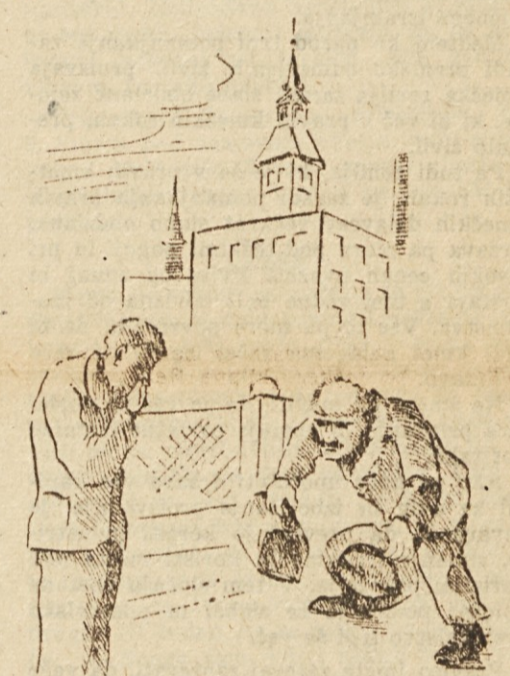
Oče: Točno! Ko boš hodil po ulicah, opazuj naravne pojave okoli sebe in jih ocenjuj. To ti bo več koristno kot pa zijaanje po izložbah.

Nace stopa po mestnih ulicah na ljudsko univerzo k predavanju o kemiji. Tamle je Daj-dam! Nace pristopi, seže v žep, potegne novce in ga spusti skozi špranjo. Spodaj poskoči iz odprtine bobon. »Kemijski pojav!« zamrmra sam pri sebi, »iz novca je nastala čokolada, snov se je spremenila.« Ze v naslednjem hipu pa se udari po glavi: »Bedak! Saj ni res! Je mar čokolada nastala iz novca? To ni mogoče! Torej: fizikalni pojav!« V prijetnem zadovoljstvu nad sladkobo bombona, ki se topi v ustih, zavije okoli oglja. Hola, kaj je to! Tam pred krčmo »Pri belem konjčuku« je gruča ljudi. Nace je takoj zraven. Iz grude je posebno razločno slišati glas: »Ljudije božji! Tale krčmar je navaden goljuf. Na lastne oči sem videl, kako je v šraf navadne in nedolžne vode vsul nekaj prašek, malo pomešal in iz vode je nastalo vino!«

Sledijo ogorčeni klici, zgražanje in grožnje.

»To je čudež«, vpije nekdo, »čudež v Kani Galilejski!«

»Kakšen čudež!« ugovarja drugi, »to je navaden kemijski pojav.«

»Jasno!« zavpije Nace. »Snov se je vendar spremenila: iz vode je nastalo vino.«

Nekateri se ozro in grozeče merijo Naceta s pogledi. Nace se prestraši in jo pobriše po ulici naprej. Nenadoma se mu zazdi, da vidi devet sonc. Zuletel se je v postarane penzjonista, ki je gledal v zrak in štel golobe na zvoniku. Gospod

pobira zmečkani klobuk, Nace pa se drži za nos, iz katerega kaplja rdeča kri. Da ne bi doživel še kak neprijeten pojav, jo naglo pobriše po stopnicah navzgor in vstopi predavalnico z vzdihom: Povsod je treba žrtve, pri kemiji tudi!

Ženski kotiček

Varčuj z mastjo

»O, varčevati pa že znam, boš odvrnila, toda varčevati z že itak pičlim, je pa res umetnost.« Torej si pomagajmo z »goljufijo«. Saj družina skoraj nikdar ne sprahuje, kako pripraviti kakšno jed, glavno, da je okusna. In sedaj, ko je mast tako dragoceno hranilo, moramo zvito postopati z njo, da »ubijemo dve muhi na en mah«, to se pravi, da masti preveč ne porabimo, a da so jedila vkljub temu okusna. Začni mo varčevati pri prežganju. Z njim namreč zabelimo prikuhe, da so voljnejše, dalje zagostimo juhe in omake itd. Za nekatera jedila rabimo svetlo, za druga temnejše prežganje, toda v vsakem slučaju potrebujemo mast, če nočemo, da nam nastanejo cmoki namesto prežganja. Toda, ali res ni nobenega izhoda? Je. Namesto svetlega prežganja pridenemo jedi nekaj moke, ki smo jo dobro žvrkljale z vodo, da ne ostanejo kepice. Mast, ki jo mislimo porabiti, dodamo šele ko je jed gotova, predno jo postavimo na mizo. Jed je okusna in pičel dodatek masti pride tako bolj do izraza. Če bi jo bili »prežgali« v prežganju, bi se gotovo ne čutila in razen tega bi prežganje ne bilo tako lepo gladko.

Še mnogo bolj velja to za temno prežganje. Če vzamemo premalo masti, bo brez dvoma »cmokasto«. Zato sprajžimo nekaj moke kar brez masti lepo svetlorjavno, vlijemo previdno nekaj mrzle vode nanj, zmešamo, da postane popolnoma gladko in dodamo mast šele nazadnje. Posebno če uporabljamo za zabelo olje in margarino, je takšno pripravljavanje priporočljivo, kajti te vrste zabelo ne smemo »žgati«, ker izgubi pri tem mnogo dobrega okusa.

Pozor na vročo vodo!

... medtem ko je prezaposlena mati postorila še to in ono, je njen razposajeni otrok padel v kotel z vročim lugom in se nevarno oparil po vsem telesu. Nekaj ur po prevozu v bolnico je v strašnih bolečinah izdihnil...

Kolikokrat smo že čitali takšna in slična poročila po naših časopisih. Ti nesrečni slučajji, ki se sicer vedno ne končajo tako strašno, so na žalost pogosti, vsekakor pogostejši, kakor mi izvemmo zanje. Skoraj vedno leži krivda na materi ali varuhinji. Seveda, katera gospodinja je brez pomočnice, pač težko stalno nadzira otroče, ker

ima polne roke drugega dnevnega dela. Posebno se zdaj, ko se bo pričela pomlad, bi bilo večasih dobro, da bi imela gospodinja deset rok in oči na vse strani. Vendar, če postavi vročo vodo ali lug kar na tla ali kako drugo, otroku lahko dostopno mesto, mora brezpogojno budno paziti na otroke. Če imaš tako majhno stanovanje, da ne moreš dati otrok nikamor, medtem ko pereš, tedaj jim pač ne smeš niti za trenutek obrniti hrbta, kajti največkrat se pripeti nesreča, če je mati zatopljena v svoje delo ali se za trenutek odstrani. Premislek in pozornost lahko preprečita takšne nezgode in obvarujeta mater težkih predbacivanj, ki jo mučijo vse življenje, ako je po svoji malomarnosti zakrivila otrokovo nesrečo.

Malo soli!

To je opomin zdravnika, ki ga pa na žalost čisto preslišimo. Pri tem pa seveda nihče ne zahteva, da bi jedli neslano, razen v izrednih slučajih boleznih, ko je to neobhodno potrebno. Kdor je zdrav, more in celo mora uživati primerno količino kuhinjske soli, le pretiravati ne sme! Posebno otroci morajo uživati le lahko soljeno hrano. Če uživaš namreč močno soljeno hrano, moraš tudi obilno piti. Ali pri tem pomisliš, če je to dobro za tvoje telo in še v prvi vrsti za prebavne organe? Zatorej bomo tudi mi odrasli, ki smo bili doslej navajeni, da smo takoj, čim smo sedli za mizo, že iz navade posegli po solnici, ne da bi se poprej prepričali, ali je jed res premalo soljena, rajši odločili za manj soljeno hrano. Mnogokrat nadomestijo premočno soljenje tudi razne začimbe, kakor n. pr. paprika, poper, čebula, peteršilj itd.

Z eno besedo: varčuj s soljo s pravilnimi začimbami. Tudi premisli, predno kuhaš, koliko soli potrebuje posamezna jed in odračunaj sol, ki jo kakšno hranilo že itak vsebuje. Če n. pr. pripraviš juho ali omako iz kock (Maggi), tedaj je soljenje čveč, ali soli le malo. Če vzameš za zabelo zaseko ali margarino, tudi manj soli, kakor če beliš z maslom ali oljem. Dalje potrebuje pečen krompir ali v oblikah kuhan manj soli, kot pa če ga drugače pripravimo. Če postrežemo krompir s pikantno omako, ga tudi manj solimo. Maslo in domači sir uživajmo s kruhom vedno brez soli. Če pripravimo razne cmoke in žlič-

niko ter jih solimo, tedaj ne smemo preveč soliti vode kjer jih kuhamo. Če pa jih zakuhamo v juho, jih sploh ni treba soliti, ker je že itak juha slana.

Znano je dalje, da vsebuje vse vrste zelenjava in stročnice rudninske soli. Upoštevaj to pri kuhanju in soli manj.

Poizkušajmo torej na vsak način pri kuhi »skopariti« s soljo in »pozablajmo« postavljati solnico na mizo. Tedaj bomo kmalu spoznali, da je močno soljenje le grda razvada. Po kratkem času se nam bo zdelo vse preveč soljeno, kar nam je bilo nekdanj premalo slano. S tem storimo dobro delo našemu organizmu in še posebno našim ledvicam ter prebavnim organom.

Ženska v pregovorih

Brez dvoma je ženska eno najbolj opevanih bitij v pesništvu vseh narodov in časov. Toda ne samo v pesmi, tudi v pregovorih se izraža način, kako gledajo razna plemena na žensko.

Irec pravi: »Ženska brez jezika bi se žalostila, a blagor možu, ki bi jo dobil.«

V Franciji čestokrat uporabljajo prislovice: »Tasča in snaha sta kakor vihar in nevihta.« Ali pa: »Ženske imajo vedno dvojno prav.«

Veliki španski pesnik Lope de Vega se je takole izražal: »Spoštovati žensko je dolžnost, ki je prirojena vsakemu zakoncu.« Manj laskav je nek star španski pregovor, ko pravi: »Kdor bi prijel jeguljo pri repu, a žensko za besedo, bi pač ne opravil ničesar...«

Slabe izkušnje z ženskami so morali najbrž napraviti Perzijci, ko so sestavili pregovor: »Samo oni uživa življenje, ki nima žene.« Toda drugi perzijski izrek je krasen: »Samo nebo leži v prahu ob nogah matere.«

»Mnogo modrosti je vseeno izšlo od žensk«, je dejal Grk Euripides in od njega izvira tudi izrek: »Meško, k solzam nagnjeno je žensko srce.«

Znano je, da žensko bolj časte pri zapadnih narodih kakor na jugu. Lep primer nam daje srbska šaljivka: »Nekoč je kača pilila žensko, a poginila ni ženska temveč kača...«

S koliko toplino opevajo vsi slovenski pesniki ženo-mater. Brez teh vzvišenih pesmi bi naše pesništvo nikdar ne doseglo onega sijaja, ki ga ima.

Veliko spoštovanje do žensk s strani germanskih narodov je izrazil veliki pesnik Goethe z eno samo besedo: »Žena-mati, krono bi ti posadil na glavo, da bi pred teboj poklekali kralji in cesarji...«

Čitajte in širite slovenski lednik
»Koroška kronika«

Za naše gospodarje

Postni mesec

Zadnji mesec zime, priprava na vigrad, na spomlad. Narava še počiva, še miruje življenje, je pa že vse pripravljeno, da se vsak dan lahko prebudi in da vstane narava k novemu, vsega brstenja in vse rasti, vse lepote, vse mladosti in vse moči polnem življenju.

Tudi kmečko gospodarstvo bi moralo biti preko zime gotovo z vsemi pripravami predvsem za vigradna, pa tudi za nekatera poletna in jesenska dela. Cesar še nismo pripravili v zimskih mesecih od novembra pa do sedaj, zamujeno še poskušajmo nadomestiti v tem mesecu.

In končno naj bi bil tudi človek sam pripravljen, ves prenovljen za novo življenje. Kakor nalašč je za to obnovo primeren postni čas, ko se ves krščanski, posebej pa se katoliški svet pripravlja na vstajenje Gospodovo, na Veliko noč, na praznik zmage življenja nad smrtjo, zmage dobrega nad slabim.

Nasprotje med mestom in podeželjem je danes večje kakor pa je bilo kdajkoli prej. Kapital je namreč pozabil na svoj nalogo, ki je, pospeševati dobro v človeški družbi. Kapital kvari ljudi in jim zlagano prikazuje življenje, polno uživanja in zabav. Kapital tako zvabi kmečke ljudi, da zapustijo svojo domačo hišo in gredo v mesto. Tam pripravijo najprej svoje s trudom zbrane prihranke, nato pa tudi svoje zdravje, svojo telesno moč, svoje veselje in celo svojo dušo.

Ko je tako kapital zvabil kmečke ljudi s kmečke zemlje, z domače grude, pa pohiti sam, da si to zemljo prilasti. Tako postane kmečka posest predmet kapitalističnega izrabljanja.

Medtem ko narod trpi pomanjkanje zaradi prenizko odmerjenih živil, proizvaja kmečka zemlja zaradi slabe obdelane zemlje, ki ni več v pravih kmečkih rokah, premalo živil.

Pa tudi zemlja, ki je še v pravih kmetijskih rokah, je zaradi pomanjkanja pravih kmečkih delavcev večkrat slabo obdelana. Država pa mora pod težkimi pogoji in pri visokih cenah uvažati živila od zunaj in postaja s tem vedno bolj odvisna od inozemstva. Vse to pa more povzročiti, da bi tudi kmet polagoma začel izgubljati vero v državo.

Ne smete pa misliti, da je vse to posledica zmanjšanosti in obstoja privatne lastnine kot take.

Ako pa hoče uporabiti država ves kapital za dvig in izboljšanje proizvodnje, je nevarnost, da prevladajo koristi industrije, zunanje trgovine in koristi mesta nad koristimi podeželja. V tem slučaju postane položaj podeželja še slabši in podeželsko prebivalstvo trpi še več.

Pravico imate zatorej zahtevati, da vaše koristi podpira in pospešuje razumna gospodarstva politika države. Vendar pa se morate zavedati, da je glavna pomoč v vas samih in mora priti iz vas

sami. Pri tem se boste morali opirati predvsem na močno združništvo.

Važno pa je tudi, da delate sporazumno z ostalimi poklicnimi stanovskimi skupinami, ki tudi delajo za potrebe prebivalstva. Pri vsem tem pa nikdar ne pozabite onih temeljev, na katerih je zgrajen pravičen mir.

Sedaj ob koncu zime se ozremo še enkrat v mislih nazaj na zimske mesece. Skoraj težko smo v jeseni pričakovali zimo. Dosti je bilo že napornega dela, se človek vsaj malo oddahne, malo odpočije in malo porazgovori s sosedi. Saj je v poletni in jesenski dobi bilo komaj časa za pozdrav ob nedeljah po maši, ali če sta se soseda slučajno srečala. Pozimi, zlasti za praznike, pa tudi druge dni, je bilo časa dosti tudi za obiske. Spet so se mogli bližnji in daljni sosedje pogovoriti o svojih domačih in stanovskih zanimivostih.

Pozimi je bilo dosti časa tudi za razna zimska kmečka opravila. Toda zima je dolga, dolga je bila zlasti letos, da so se je navzili ne samo meščani, ki so morali štediti z drvimi, s premogom in z razsvetljavo. Dosti je bilo zime tudi za kmetu, ki komaj že pričakuje vstajenja narave, ko bo spet zarezal brazdo v odpočito zemljo.

Sneg je polagoma zginja pred vedno toplejšimi sončnimi žarki in pred južnimi vetrovi. Prve vigradne, živo barvane cvetice oznanjajo konec zime. Na vrhovih poganjajo raznobarvne tulpe, po travnikih in na prisojnih krajih tulpam sorodni pomladanski žafran, ob potokih pa bela kresa in živobarvna kaluznica.

V bukovih gozdovih so se že prikazali jetrniki in pokrivajo včasih odpadlo rjavo bukovo listje s svojo modrino, katere lepoto je komaj mogoče popisati. Med njimi pa so večkrat celi šopki podlesne veternice, katere beli cvetki sedijo kot male glavice na tankih zelenih vratovih. Na gozdnih apnenastih tleh cvete belo-cvetni teloh, na vlažnih livadah pa pozvanjajo vigradi ljubki zvončki.

Meseca marca je premagana zima. Še bo mogoče brila in zavijala burja preko ravnin in planin, toda to so zadnji odmevi zime in njenega boja z vigradjo.

Prvega marca se prične že meteorološka spomlad ali vigrad, kakor se prične meteorološko poletje že 1. junija, jesen 1. septembra in zima 1. decembra.

Koledarska ali astronomska vigrad se prične dne 21. marca ob 12. uri 13 minut (skoraj točno opoldne). Ta dan je tudi pomladansko enakonočje ali ekvinočij, noč in dan sta enako dolga, vsak po 12 ur. V tej dobi nastajajo navadno takozvani pomladanski akvinočijalni viharji, ki so nekak zadnji »pozdrav« zime.

Dan je dolg dne 1. marca 11 ur 0 minut in naraste do konca meseca za 1 uro 47 minut. Tako je dne 31. marca dan dolg že 12 ur 47 minut. V celem letu meseca

marca dan najhitreje narašča, vsak dan povprečno za tri in pol minute.

Dne 1. marca vzhaja sonce ob 6. uri 44 minut in zahaja ob 17. uri 43 minut, dne 10. marca vzhaja sonce ob 6. uri 26 minut in zahaja ob 17. uri 57 minut, dne 20. marca vzhaja sonce ob 6. uri 5 minut in zahaja ob 18. uri 12 minut in dne 31. marca vzhaja sonce ob 5. uri 43 minut ter zahaja ob 18. uri 28 minut. Sonce stopi dne 21. marca, ob uri, ko se prične vigrad, v nebesno znamenje ovna.

Važne lunine spremembe v mesecu marcu so ščip ali polna luna dne 7. marca ob 4. uri 15 minut, zadnji krajec dne 14. marca ob 19. uri 28 minut, mlaj dne 22. marca ob 17. uri 34 in prvi krajec dne 29. marca ob 17. uri 15 minut.

Po stoletnem koledarju, za katerega moramo pa še posebej omeniti, da ni zanesljiv, je pričakovati v mesecu marcu letos takole vreme: mraz iz zadnjih dni meseca februarja sega še v prve dni meseca marca, toda zjutraj mraz že popušča, ali kakor pravimo, mraz se že »otaja«. Od 5. do 8. marca napoveduje stoletni koledar deževno vreme s snegom, od 14. marca do 25. marca mraz, 26. marca dež in sneg, nato pa do konca meseca oblačno in deževno.

Boljša je napoved vremena po luninih spremembah, od katerih je najvažnejši mlaj. Ker je mlaj dne 22. marca v času od 16. do 18. ure, pravi vremenski ključ, da bo takrat lepo vreme. Kdor pa hoče sam opazovati vreme, naj opazuje kakšno bo vreme 26. in 27. marca, torej 4. in 5.

Znanstveno preiskovanje rastlinskega življenja

Listi poročajo o znanstvenem zavodu za preiskovanje rastlinskega življenja. To znanstvo imenujejo »sociologijo rastlin«. Članek pripoveduje, da so pri Pogorjeh poleg Beljaka velike planote, kjer so posekali borove gozdove. Trava na tleh ni hotela rasti in paša je bila malo vredna. Preiskava je dognala, da je globlje v zemlji dosti vode. Zato so zemljišče posejali z lucerno in že čez leto so mogli dvakrat kositi in živino pasti. Nenavadni so bili uspehi preiskovanja na planinah. Zemlja bi tam bila dobra, ali kar še raste, je ščetinasta trava (Bürstling). Skozi leta so delali poizkušnje na Osojnicah v višini 1500 in 1800 metrov. Pašnik so preorali in pognojili z apnom, in kjer je poprej raste samo še vres, so našli na 1 ha 33 met ovsu, na travniku so pa trikrat kosili in dobili na ha 93 met sena. Znameniti so bili poizkusi v Dobrovi, to je v ravnini med Beljakom in Baškim jezerom. »Dobrova je bila baje prvotno hrastov gozd, iz katerega je ljudstvo jemalo žir za svinjerejo. Ko se je pojavil krompir, so ljudje pitali s krompirjem. Ker so redno napravljali nastilj, se je svet izsušil in hrast ni uspeval. Pred dvajsetimi leti so nasadili smrečje, ki je do danes zrastle komaj do pol metra višine, borovci pa so tam visoki že tri metre.«

K temu bi bilo pripomniti, da je treba vsak poizkus, ki ga napravijo resni ljudje, pozdraviti. Tudi v poljedelstvu in gozdarstvu se bo dalo najti še marsikaj,

dan po mlaju, ali še bolj točno ob stoti uri po mlaju, to je dne 26. marca ob 21. uri 34 minut. Iz tega opazovanja bo verjetno spoznal vreme za prihodnja dva do tri tedne.

Meseca marca se polagoma začne že delo na polju in ker je ta mesec uvod v novo življenje na polju, v nekako novo kmetovo novo leto, ni prav nič čudno, da je na vremenske razmere v marcu vezanih mnogo vremenskih napovedi:

Če v marcu že rajajo mušice, bo dolgo še rabil rokavice.

Če v marcu veter prah pometa, pomen to dober je za kmeta.

Če sušec vabi ovčice na paše zelene, jih mali traven spet v hleve sežene.

Če sušec grmi — lakota beži.

Če v sušcu more kmet orati, bo v malem travnu moral počivati.

Kar sušca zeleni — se rado posuši.

Če sušec prah okrog pometa, nam dobro letino obeta.

Ako pride sušec kakor lev, odide kakor jagnje; ako pride kakor jagnje, odide kakor lev.

Vremenske napovedi za mesec marec izražajo prepričanje — in seveda tudi želje, da je za naravo in uspevanje kmetijskih pridelkov najbolj ugodno, ako je vreme v marcu suho in hladno. Rast, v glavnem tudi poljsko delo, naj v tem mesecu še počiva. Ker bodo verjetno prišli pozneje še tako hladni dnevi, da bi vso rast zamorili in uničili.

kakor se je našlo namakanje ali gnojenje z norge-solitrom in drugim. Lucerna raste na apnenih tleh tudi tam, kjer je površje suho. Ob lucerni živijo takorekoč naše občine Doberla vas, Globasnica, Steben, Smihel in druge ob Peci in Karavankah ležeče.

Čudežni pridelek na Osojnicah je tudi umeven. Na planinah severno od Drave je ponekod svet zelo rodovit, ali v višini 1500 metrov in več tako izpostavljen mrazu in jesenskemu snegu, da na redni pridelek ni upati. Ob Svinjski planini so menda opustili že sedemdeset kmetij. Iz doline obdelovati tako visoko ležeče trate, kjer res nič ne raste, ni mogoče. Sicer je znano, da je pridelek v tej višini dosti boljši kakor v dolini.

In Dobrova? Beseda »dob« še ni dokaz, da je tu rastele strnjeno gost hrastov les. So kraji, kjer je gotovo ime od hrasta. Žirovnica pri Škocijanu, Sirtitz v Krški dolini. Ali Dobrova pri Doberli vasi in pri Bačah nimata imena od hrasta, korenina imena je »dobro«. Hrast so nadomestili s smreko in po smrekovem nasadu so se brčkone pasle ovce, ki so vsako leto pojedle vršičke mladih smrečic. Pokrajina ob Karavankah ima obilico dežja, torej ne manjka vode. Dosti hitreje raste bor.

Takšne preiskave naj delajo znanstveni zavodi na splošne državne stroške. To zapišemo, ker je bil nek invalid namenjen ob Celovškem jezeru ustanoviti takšen zavod za preiskovanje rastlinske rasti.

Grapa je le Grapa.

*

Za terjake je Klevž na Srpeh sejnal proso. Jernej je gospodarno hodil ob njem.

»Najboljše je sejati proso na njive, kjer je bila prejšnje leto repa. Prav, da se počasi vsega naučiš.«

Klevž je bil srečen, da je imel učenca. »Dober gospodar bo«, se mu je utrinjalo v mislih.

Koj na sosednji njivi so ženske plele ozimino. Jernej je prvo videl Bregarjevo Minco v rdeči pikčasti ruti. Koj prvi dan, ko je prišel k županu, mu je bila všeč. Morala je imeti njegova leta. Takrat mu je prinesla jabolk. Jernej je ni pozabil. Nekajkrat sta se srečala v vasi in vselej kaj poklepetala.

Prvi je dekleta ogovoril Klevž.

»Je plevelno, kajne, Minca?«

Plevce so vse hkrati pritrdile.

»Toliko pirnice še ne pomnim«, je nato povzela Minca sama. »Smoleca je pa toliko, da se mi že roke sprijemljejo. Vidva sta bila pa v prosu, kajne?«

»Čas je. Hrast je že toliko zelen, da se vidi v Grapo. Med zadnjimi ne bi bil rad. Ste turščico že sadili?«

»Že«, se je Minca kar zares spustila v pogovor. Tudi mi nečemo biti zadnji.«

»Jaz mislim letos hitrico po rdeči detelji. V Strmoleh bo nemara obrodila.«

Klevž je kar zastavil.

»Urni ste, kar imate Jerneja«, se smeje Minca.

»Kar gre, hvala Bogu. Za velikega hlapca mi odleže«, potrkva Klevž Jerneja po rami.

»Oče radi hvalijo«, se brani Jernej.

Kako ima Minca sladke oči! Jerneju je kar nekam toplo.

»Saj bo že kar za fantovanje«, se smeje Minca.

»Ti prevrat deklíč, je nerodno Jerneju.

Tudi plevce se smejejo.

Zdaj je Minci nerodno. Nemara je kaj preveč rekla. Babji jeziki brž kaj uganejo.

Potlej se Klevž poslovi. Jernej se pred klancem še enkrat obrne. Z Minco sta se ujela.

Sin metvega

NOVELA Spisal K. MAUSER

5.

»Ne silim, da bi ostal. Prosim te pa. Navadili smo se drug drugega.«

Klevž je bolj korajžen. Zdaj se Jernej ne bo premislil. Že zavoljo sramu ne.

Koj, ko sta stopila v hišo, je Klevž ukazal Neži prnesti vina.

»Moramo ga vsak kozarec zvrniti. Jernej bo ostal.«

Jernej se ni branil. Rad bi bil dobre volje in pozabil, da so drugi spet odšli v mesto, v šole in da je ostal sam med tujimi ljudmi. Saj ni imel dosti s tovariši pa vendarle. Poznali so se in skupaj živeli v mestu.

Klevžu pa se je kar samo smejalo, ko je hodil po mlinu.

»Da je le ostal, salament. Kdo bi si mislil, da se človek na nekoga tako naveže.«

Pa si je moral v srcu priznati, da je mrtvi Premc po sredi. Vedno bo.

Klevž ve, da nocoj spet ne bo spal.

Sveti Jurij je odvezal živino od jasli, pa tudi posle. Klevžova dekla se je pripravljala, da se preseli v Žiganjo vas.

Sveti Jur
bo pokazal
skoz' dur.

»Taka je navada pri nas«, je Klevž učil Jerneja. Dekli je postalo dolgčas v Grapi. Nobeni ni posebno hudega, pa sta samo dve ostali po tri leta. Preveč smo v kotu.«

Na Jurjevo so Klevževi konji stali v hlevu. Sveti Jurij je praznik za vas in Grapo.

Na sv. Marka dan je dekla odšla v Žiganjo vas, Klevž in Jernej pa k procesiji.

»Za letino, fant. Tega nemara v mestu ni bilo. Ne se jete tako ne. Kar potrebujete, dobite v trgovini. Kmetje pa rabimo pomočnikov. Pridejo terjanci in slana in še kaj hujšega. Kmet je revež, nikdar ne veš, če bo kaj iz tega, kar si sejnal.«

Jernej čuti, da čezdalje bolj leze v kmečko življenje, da nima nič več mestnega na sebi, da se bo nazadnje docela pokmetil.

Procesija mu je bila všeč. Hodil je ob Klevžu kot gruntarski sin. Bregar mu je od daleč pokimal.

Tudi na Florjanovo se z delom ni nikamor mudilo.

»Kmečke praznike moraš spoštovati, če ne, ni žegna.«

K južini je Klevž prinesel vina. Tudi nova dekla, ki je prišla z Bistrice od Jernejevca, ga je dobila kozarec.

Potlej je Jerneja spet prevzelo delo. Zgodnje vstajanje mu je bilo na moč všeč. Od Grmade je zjutraj mrzlo vleklo, nad vodo je ležala megla, ki se je potegnila tja do srede Slemena.

V mestu je jutro naznanjalo cviljenje tramvaja in ropot avtomobilov. Tu pa si v jutru stopil v mir. Prvi, ki se je zbudil, je bil petelin. Potlej se je dvignil Klevž, ki je poklical deklo, pastirja in Jerneja. Vsak dan je bilo enako. Klevž je napol opravljen stopil na prag, pogledal po nebu, presodil oblake in vzhod, meglo in veter. Koj je vedel, pri čem bo dan. Če je bila megla trdo pri tleh, se je nasmehnil. Lepo bo. Veter od Slemena ni nikoli dobro pomenil. Če je zarja šla po nebu, je kazalo, da bo sonce peklo, oblaki nad Grmade niso prinesli nikdar dobrega popoldneva. Radi so se zbrali za dež.

Počasi se je Jernej vsemu privadil. Učljiv je bil in vsako stvar je koj zapopadel. Končno kmetovanje ni tako preprosto. Najboljše bi bilo, da bi bil vsevedež.

Hudimana, gospoda v mestu ne ve toliko! Kaj je v knjigah? Hladna modrost, ki se je naveličal. Kmet zna modrovati, toda ne po knjigah. Pratika in koledar pa še kakšne večernice, več ne potrebuje. V pratiki so svetniki in vreme, večernice so za zimske večere, ko je hitro tema, dela pa ni pravega.

Jerneju ni žal, da se je odločil za Grapo. Le ob prav dolgočasnih nedeljah se je spomnil na mesto. Toda na večer mu je bilo že žal.

Izpod domače lipe

Prelat Msgr. Valentin Podgorc
ob osemdesetletnici

DJEKŠE

Djekše so znane kot sončen kraj. Količkokrat pozimi ravnino spodaj pokriva megla, na Djekšah pa sije sonce. Djekše so znane tudi po svojem vetru. V nižini spodaj pravijo: na Djekšah je veter doma. Zlasti silen pa postane veter, ko se zima začne umikati vigredi; tedaj brije z gore doli močan in mrzel severni veter, da te prepriha do kosti.

Na Djekšah najdete tudi mnogo lepih hišnih in rodbinskih slovenskih imen. Znamenje, da je to stara slovenska naselbina. Oglejmo si nekoliko hišna imena na Djekšah in bližnji okolici. Ta hišna imena so prastara. Kajti ljudje se menjajo, včasih izumrje kak rod in drug rod pride k hiši, hiša in hišno ime pa ostane.

Tako imate tu hišna in rodbinska imena, ki so nastala iz korena: peč. Pa ne peč v hiši, marveč peč v pomenu: skala. Ta imena so: Pečnik, Napečnik, Pečovnik in Pečarnik. Potem je tu mnogo Slamanikov. Kmetija: Slamanik ali Slamenik je na slemenu; Slamanik a' Slamenik torej: kmet na slemenu.

Potem je tu Zapotnik, to je kmet za potom. Mimo Zapotnika namreč vodi pot na Knežo. Dalje: Zavodnik, pač: kmet za vodo. Dalje: Drčnik, to je kmetija ležeča v drči, v globeli. Drčnik ni samo v dješki župniji, marveč tudi v St. Urhu in na Sentjanski gori nad Mostičem. Pod Drčnikom je Drtnik, blizu Drtnika Jamnik, to je kmetija v jami. Dalje: Hruškar, kar očitno pride od hruške. Potem Mišjak. Nadalje: Mostnik, Oprešnik, Krajnik, Rebernik, to je kmet v rebru. Dalje Hribernik, na hribu; Lesjak, ob lesu; Pobožnik, blizu hoj (smrek); Ladinik, Zomernik, Pobožnik (na Sentjanski gori).

En kmet se imenuje: Župnik. Gotovo je to prastaro slovansko ime in je brčkone starejše in prvotnejše nego župan. Brčkone je župnik prvotno pomenilo občinskega predstojnika.

Potem je tukaj Končar, staro slovensko ime, ki pomeni kmeta ob koncu naselbine. Nadalje: Kočmar, to je gostilničar. Tudi na Krčanjah imajo Kočmarja. Kočmar je isto kot krčmar. Krčma (= gostilna) in krčmar (= gostilničar) sta torej stari in pristni slovenski imeni.

Potem je v teh krajih več Vrhovnikov, to je kmetija na vrhu. Dalje: Mahovnik, Železnik, Žgajnar, Rožanc, Brežnik, to je kmet v bregu. Nadalje: Črešnik, očitno od: črešnja. Potem: Cukovnik, Kobilčnik, Vrnik, Aprečnik, Koren. — Nadalje: Potnik, to je kmet ob potu. Zdaj bi se moral imenovati: Cestnik, ker se je pot (to je pot, ki pelje na Djekše) spremenila v cesto. Tu so vse kmetije raztresene in je torej razumljivo, če kmetija dobi ime od pota, ki pelje mimo (Potnik, Zapotnik). Potem je tu: Petnik, Lužnik, Romnik, Prošt in Škof. Nadalje: Potočnik doli bližje Šmihela, to je: posestnik ob potoku. Potem: Velh, brčkone iz Velih; Radešnik, Hirsnik, Zagernik, Rapelnik, Pohenik, Pokršnik, Grubelnik, Pribelnik, Viternik, Ruž, Brežnik.

Sama stara slovenska hišna imena, znamenje, da je tu prastara slovenska naselbina.

Zanimivo je tukajšnje rodbinsko ime: Samselnik. Takega imena spodaj v nižini ne najdeš, razen če se je kak Samselnik z gor preselil v nižino. Na gori so vse hiše raztresene, tu so Sam-selniki, selniki ali naselniki na samem.

Končajmo z Vodnikom: Od prvega tukaj stanuje moj rod, če ve kdo za tvojga, naj reče odkod!

SKOČIDOL

Krstov je bil v 1946. letu 31, porok 10, smrtnih slučajev 12, obhajil tu le 4.169, v misijonišču Vernberg pa 23.590, faranov je 1.160. — V zadnjem času so umrli: Peter Weichselbraun, kmet-starosta v Klečah, 73 let; Marija Rijavec, Nova ves, 80 let, (mož ji je že več let v Ameriki in se bo spomlad zopet vrnil na svoje posestvo,) in Janez Wucherer, pd. Toni v Goricah, star 90 let, starosta župnije, zgleden mož in bivši zvest Mohorjan. — Kljub pomanjkanju materijala, so bile lani vendar sezidane nekatere stanovanjske hišice in jih nameravajo tudi letos nekaj novih postaviti: Udmat, Nova ves, Vernberg, Cetinje, Podravlje. — Snega je tudi tu letos veliko. Pod njegovo težo se je zgrudil celo velik skedenj. Dobro pa je, da se ni sesul tudi še hlev pod njim, v katerem je precej živine. — Mraza smo letos gotove dneve šteli od 25 do 30%. Mnogim že manjka drv. Premoga pa tudi ni! Zime pa noče biti konec! — Vsled stalno mrzlega vremena se je moglo moštvo letos mnogo zabavati s streljanjem na ledu, mladina pa s smučanjem po prašnem snegu. — Ker vlaki pri nas že 85 let vozijo mimo, so okoličani napravili ponovno vlogo na ravnateljstvo železnice za otvoritev postajice v Skočidolu vsaj za nekatere vlake, v korist zlasti delavcem in šolarjem za vožnjo v Beljak in iz Beljaka oz. proti Celovcu. — Dan ved-

nega češčenja je bil spet zaseben farni praznik. Zlasti predpoldan pri božjih službah in pridigah je bil obisk zelo dober. Sv. maš se je bralo 6, pridig je bilo 8, 4 v slovenskem, 4 v nemškem jeziku (skupno 120 minut naukov). Sodelovali so štirje duhovniki, teže dneva pa je nosil preč. g. p. Odilo s svojimi duhovitimi in tudi jezikovno in narodno koristnimi in spodbudnimi pridigami. Cerkevni pevski zbor je pel 7 različnih pesmi! Hvala vsem! — Meseca sušca se bo vršilo v misijonišču Vernberg (župnija Skočidol) zopet več verskih tednov z duh. vajami in mladinskimi nauki, 4 za mladenke, 1 za mladce. — Od meseca grudna lani ima tukajšnja šola novega g. nadučitelja, ki poučuje redno tudi slovensko.

GRABLJA VAS

Prvič, odkar izhaja »Koroška kronika«, se oglašamo tudi mi. Naša vas leži med Klopinski in Zamajskim jezerom. Obe jezera gotovo poznate, ali ste pa vsaj slišali, kje sta. Vas šteje sedemnajst števil in je morala dati kar osemnajst vojakov, od katerih se še trije niso vrnil in zapuščena gospodarstva težko pričakujejo močne moške roke. Na pustno nedeljo smo doživeli prav vesel dan, tako, da so še starim ljudem postale mlade noge in postkočno srce. Samskega življenja in postajanja pod oknom se je naveličal Picej Jože, po domače Volavčnikov in si šel iskat nevesto v Betinjo vas. Že dalj časa je hodil v Betinjo vas in če ga je kdo vprašal kam gre, je rekel da v mlin. Imel je prav. Ahacova Anica mu je mela srce in ko je kazalo, da ne bo ozdravil, je odšla k njemu na dom, kjer mu bo gospodinjala. Mlademu paru želimo mnogo sreče in drobiža ter ju Bog živi na mnoga leta! Tudi na pustni tork nismo spali. Pa ne mislite, da smo samo rajali in pusta pokopavali. Z veseljem lahko ugotovimo, da v kulturnem delu ne nazadujemo, ampak napredujemo. Na oder smo postavili tri kratke pastne igre in sicer: »Pri gospodi«, »Trije snubci« in »Čeber«. Igrali so pri Vižarju. Igralci so rešili svoje vloge prav dobro, čeprav so bili skoraj samo novinci. Med odmori je prepeval moški zbor in pevke, ki so spremljale petje na citre in kitaro. Dvorana je bila polna od zadnjega kotečka. Po prireditvi smo se malo zavrteli in izrabili še zadnje ure pustnega časa. Postni čas bomo porabili zato, da bomo očistili naša srca slabih dejanj. Zelo želimo, da bi naši igralci kaj kmalu pljunili v roke in nas spet razveselili s kakšno igro. Za danes naj bo dovolj in se bomo kaj kmalu spet oglašili.

RINKOLE

Kakor povsod, imamo tudi pri nas že preveč snega. A kljub slabemu vremenu je našla smrt pot tudi v Rinkole in zgrabila v petek 14. februarja Marjeto Petjak, ki smo jo v nedeljo položili k večnemu počitku. Na pustni dan pa so nam zvonovi zopet naznanili, da je Bog poklical k sebi Pleslovo mater, ki so bili že 6 let privezani na bolniško posteljo.

SMIHEL NAD PLIBERKOM

Pretekli ponedeljek, 10. februarja smo pokopali na župnijskem pokopališču Feratovo Zefo iz Bistrice. Skoraj je dopolnila

79. leto. Bila je res pravi vzor vernega človeka. Dokler je mogla, je šla vsak dan k sveti maši v pol ure oddaljeno šmihelsko cerkev, ob nedeljah pa, tako pravijo ljudje, se je kar ves dan mudila v družbi svojega ženina pred tabernakljem. Bila je pridna članica različnih verskih organizacij, družb in bratovščin. Zadnja tri leta pa jo je Bog obiskal s trpljenjem. Ves čas je morala ostati v postelji in se sama skoraj ni mogla nič premakniti. Pa je vse trpljenje vdano in potrpežljivo prenašala. Sedaj pa se je za vedno združila z svojimi nebeškimi ženinom, kateremu je bila že tukaj na zemlji tako zvesta. Smemo se obrniti k njej v nebesa in jo prositi, naj varuje naš mladi dekliški rod, da bi znal hoditi po potih poštenja in kreposti, kakor je ona hodila.

Od Božiča sem smo imeli pri nas zopet več porok. Poročili so se: Anton Gril, Figovec iz Bistrice, z Veroniko Visočnik, hišno pomočnico pri Času v Šmihelu; Aleš Borovnik, delavec v Strpni vasi, z Hermino Srienec, hišno pomočnico v Strpni vasi; Anton Duller, železniški delavec v Dvoru, z Marjano Gorenšek, Verjantovo iz Gonovec; Valentin Lamprecht, Kordežev iz Breškevasi, z Marijo Vošank, Cvinkinovo iz Dvora; Johan Fera, Pungratnikov iz Dvora, z Amalijo Skuk iz Gonovec.

SELE

V Selah je dosti kandidatov in kandidatov za zakonski stan, pa le en sam par je stopil v predpustu pred oltar, toliko, da pust vsaj ni ostal vdovec. Drvar Urh Oraž iz Sajde je bil tako odločen, da je s svojo izvoljenko Meleznikovo Mojco zamenjal samski stan z zakonskim.

Zdelo se je že, da bo letošnji pust minul brez običajne predpustne prireditve. Toda vrli igralci iz Kota so se v kratkem času desetih dni pripravili in nam oskrbeli dobro posrečeno pustno zabavo. Poleg citranja in petja in dveh šaljevih prizorov so uprizorili Medvedovo veseligo »Ljubavni sestaneček«. Priznati moramo, da so bili igralci, posebno pa igralke, kos svojim vlogam. Le tako naprej!

Prihodnja društvena prireditev bo 9. marca pod naslovom »Petja moč in lepota«. Nastopijo domači pevski zbori in igralci bodo ljudsko igro s petjem »Mala pevka«.

LEŽBE

V noči od sobote na nedeljo so pri kmetu Falejču neznan dolgoprstneži pokradli vse kokoši. Pri hiši imajo sicer dobrega psa čuvaja, pa se je pretkanim tatovom le posrečilo odnesti pridne kokodajse. Za kmeta je danes res hudo. Samo dela, ljudi za delo pa ne more dobiti, kljub temu, da je dosti takih, ki se delu odmikajo. Tudi v naši vasi so taki. Čudno je, da za take ljudi ni zakona kakor za druge, ki morajo imeti izkaznice, da so zaposleni in dobijo na podlagi tega živilske nakaznice. Vprašamo, ali za te ne veljajo zakoni kot za druge? Ni čudno, da se potem naokoli krade. — Snega smo dobili zadnji teden več kot preveč. Ni čudno, če smo začeli že godrnjati nad to presneto zimo. — V predpustu smo se malo zavrteli. Sedaj čakamo vigredi in upamo, da bo kmalu prišla.

V Jerneju se je kar samo zasmelo.

»Bregarjeva ni napak. Prijazna je, čeprav je županova.«

»Štemana ni«, je Klevž zaviral voz. »Dober deklič, docela po materi.«

Potlej sta prav do doma molčala.

*

Klevžu je dan hitro minil, noči pa nikdar ni hotelo biti konec. Najsi si je še tako zatrjeval, da je na pravi poti do odpuščanja, ni mogel pregnati Premca. Skoraj vsako noč je prišel s krvavim šteljem in prebitim čelom.

»Jernej, pozabi. Za sina ti skrbim, kakor bi niti ti sam ne mogel.«

V mislih prosi Klevž za milost, toda Premc se ne gane od vrat.

»Oropal si me za srečo očetovstva, nikdar ne bom mogel reči svojemu otroku: Fant zrasel si, začni živeti. Nikdar ne bom mogel gledati njegove borbe z življenjem, ne videti njegovih uspehov, ne ga potolažiti ob nesreči. Nisi poznal usmiljenja, Klevž, tudi jaz ga ne morem. Sovražnika si bova do smrti, dokler ne ležeš v prst v kateri jaz gnijem.«

V postelji sedi Klevž in z roko briše pot. Zunaj je pomladna noč, svetla in topla, tiha, kakor da bi šele na jutro Bog ustvaril življenje.

Samo vrata ločijo Klevža od Jerneja.

»Vem, Premc, prisiliti me hočeš, da se izpovem Jerneju. Toda sedaj še ni čas. Odšel bi in me preklel in sameval bi spet jaz tu v Grapi. Ne morem. Pusti me, da dovršim svoje delo. Potlej pridem k tebi in pod zemljo se pomeniva kot moža.«

Z obema rokama tišči Klevž roke na oči. Od vrat gre glas, ki noče prestat.

»V obraz mu lažeš. Ni toliko moči v tebi, da bi povedal svoj greh. Ubil si me lahko.«

»Takrat sem samo prst ukrivil. Premc. Veš, da te nisem iz sovražstva. Sedaj zahtevaš, da bi vrgel pred otroka svoj greh kakor grdo krastačo. Neusmiljen si, Premc. Če nimaš usmiljenja z menoj, ga imej vsaj s sinom.«

»Ker poznam usmiljenje, zato hodim za teboj. Priznaj greh, povej ga in nosi, kar pride.«

»Jerneja ne morem dati«, meče Klevž roke predse.

»Jernej je oživel Grapo.«

»Jaz sem ga moral pustiti samega. Kakšno pravico imaš ti do njega? Nobene! Ukradel si mi otroka, čeprav je zapisano, da ga iz dobrote rediš. Mene ne boš prevaril, Klevž.«

Neizprosen je Premc, do svita stoji pri vratih. S svitom premine krvav štelj in prebito čelo. Klevž potan gleda v vrata. Na kljuki visi suknjič in delovne hlače.

In vendar je tam stal Premc.

Na četrtek večer je bil Klevž bled in za nobeno rabo. Než je skrbelo, če ni bolan.

»Bi ti pelina skuhala, če ti ni v želodcu dobro?« Tudi Jernej sili vanj.

»K zdravniku se peljite, oče. Kar nekam pobira vas. Prav tako se mi zdi kot da ste vsak dan bolj upognjeni.«

»Vojska, Jernej, vojska. Ti še ne veš tega. Bog ne daj, da bi kdaj.«

Iz Klevža ni moč spraviti prave besede. Pri večerji pravi Jernej:

»Danes je obletnica, kar je padel moj oče. Kako čas beži.«

Klevž ne reče besede. Oči so mu nekje globoko pod čelom. Kaša mu ne tekne. Trikrat nese žlico v usta, pa jo položi k skledi.

»Ne boš jedel?« je v skrbeh Neža.

»Danes mi ni prav. Ne bom.«

Klevž se boji noči.

Že pod noč je začelo pršiti. Narahlo kakor močna rosa.

Nenadoma se Klevž domisli, da mora k Bregarju.

»Takle?« se čudi Neža. »Bolani menda ne boš lazil okoli?«

»Moram«, je Klevž skoraj surov. Vzame dežnik iz omare in dene klobuk na glavo.

»Morda se bom zakasnili.«

In gre.

Jernej gleda v zaprta vrata. Klevža takega še ni videl.

Le kaj mu je.

Neža in Jernej gresta leč prej kot ponavadi. Sama si nista znala kaj povedati. Neke pristujenost je bila v hiši.

»Kar je iz vojske, je deževne dni vselej siten«, skuša Neža zagovarjati moža. »Križ je z njim.«

Jernej ne ve kaj odgovoriti.

Ponoči ga zbudi šum, kot da nekdo nekaj išče po veži. Še na misel mu ni prišlo, da očeta še ni domov. Tiho vstane in gre po prstih proti vratom. Ravno hoče pritisniti za kljuko, ko se vrata nenadoma odpro.

»Premc!«

Z grgrajočim krikom pada Klevž kot spodsekan pred Jerneja.

Neža je vsa iz sebe. Na njeno kričanje priteče dekla v sami spodnjici.

»Cunje namočite v mrzlo vodo in mu ovijte glavo.« Jernej na rokah zanesa Klevža v posteljo.

Proti jutru šele se je zavedel. Desne roke ni mogel dvigniti. V čumnati je dišalo po vinu.

»Morda so oče preveč pili«, izkolca Jernej.

»Nikdar ni pil. Bogve, kaj ga je zaneslo k Peharčku?« Neža samo veka.

Na vsežgodaj Jernej napreže konja.

»Mesto poznaš in veš, kje so zdravniki. Naj pride.« Jernej je čudno nervozen. Prvič bo šel sam s konjem tako daleč. V mesto, kjer je živel toliko časa.

Pram tolče z nogo ob tla.

»Malo sena si vrzi pod sedež. Morda boš moral kaj čakati.«

Klevžarica stoji na pragu. Potlej se spomni na denar.

»To pa za malico. In ženi, pram je spešen.« Klevž sliši ropotanje voza in Jernejev klic.

Vendar Neža ne reče besede. Tudi ne vpraša je ne, zakaj se Jernej ni oglasil, preden je odšel.

Ko je Jernej peljal mimo Bregarja, je Minca ravno obešala perilo.

»Dobro jutro. Lepo se ti bo sušilo.«

»O, Jernej. Se bo, če Bog da. Kam pa ti na koleslju?« V mesto po zdravnika. Oče so zboleli.«

»Kaj ne poveš?« se skoraj ustraši Minca.

Pismo ob koncu tedna

Spoštovana gospodična!

Težko sem pričakoval Vašega pisma, ki je pa končno le prišlo. Prvo, čemur sem se močno začudil, je bil s tujo roko popisan ovitek. Na kraju, kjer ste Vi s svojo nežno roko napisali — Celovec —, je bila debela plava črta, pod njo pa je bilo z velikimi črkami napisano — Klagenfurt —. Verjetno je bila to samo pomota, ali pa moč navade, ki je preslepila poštnega uslužbenca. Človek si pač ne more misliti, da bi poštni uslužbenec »postavil na laž« svojega najvišjega predstojnika, ki je še pred nedavnim, kot ste gotovo čitali na prvi strani »Koroške kronike«, slovesno izjavil, da je dovolj, če je na pismu slovenska označba kraja. Ko sem odpiral pismo, sem se nehote spomnil na boginjo politikov, ki jo zmerjajo z »Demokracijo«. O, ta uboga demokracija! Kolikokrat v minuti, če ne v sekundi skrunijo njeno ime! Verjemite, da tudi takrat, kadar bi Vas najbolj varal, česar me Bog varuj, ne bi izustil tolike laži, če bi rekel, da Vas ljubim, kot če bi danes rekel, da uživam demokracijo. Ali se morda ne strinjate z menoj? Spomnite se le na tisto plavo črto, ki jo je neznan roka potegnila preko Vašega — Celovca —. In takih nevidnih rok je veliko. Videti jih pa ni nikjer, ker jih ljudje skrivajo kot kača noge, zato pa tembolj čutimo njihovo uničevalno delo. Toda tudi to bo minilo, saj »Demokracija« mora biti kmalu rojena. Sami veste, kako so v starih časih težko pričakovali Odršenika. Pa je le prišel in to v času, ko je bila potreba največja. Ali se vam ne zdi, da je danes tudi potreba po »Demokraciji« zelo velika? Upajmo torej, da kmalu pride!

Vem, da vsebina mojega pisma ni ravno primerna za Vaše razpoloženje, a mi morate oprostiti. Ne bi se Vam rad prilizoval ali Vas celo podkupoval s praznimi frazami o ljubezni. Na svetu je že itak toliko podkupovanja, da je človeka kar strah. Vse moraš podkupiti: krojača, čevljarja, uradnika; da celo šoferja, če se

VOGRČE

Letos se še nismo oglasili, pa ne mislite, da spimo zimsko spanje. V soboto 15. t. m. se je končal šivalni tečaj, ki ga je skozi tri tedne obiskovalo 15 naših deklet. Zaključna razstava je pokazala, da so bila dekleta pridna in da so se mnogo naučila. Matere so bile kar zadovoljne s svojimi hčerkami. — V nedeljo 16. t. m. pa so nas presenetili naši fantje in dekleta z lepo igro »Domen«, ki je prav dobro uspela. Dvorana je bila nabito polna. Pri sledečem srečolovu je bil marsikdo vesel lepega dobitka. Pred prireditvijo so vogrški pevci pod vodstvom Miheja Lubasa zapeli več narodnih pesmi. Po igri smo se še malo zavrteli in tako smo vsi v veselju preživeli pustno nedeljo.

ŠMARJETA V ROŽU

Prehitro nam je minul pust, saj je bil dosti kratak; pa smo ga dobro izrabili:

»Ponoči jih je vrglo. Saj se še vidiva, mudi se mi.«

Minca se prav nasloni na verejo, da more do ovinka slediti vozu.

»Kako se mu poda!«

Potlej spet obeša.

Mesto je Jernej videl že od daleč po dimu iz tovarniških dimnikov. Kar nekaj ga je zgrabilo pri srcu.

Pram je na tlakovani cesti stopil hitreje. Mimogrede sta bila med prvimi hišami. Jernej se ni mogel upirati želji, ki ga je celo pot navdajala s toploto in žalostjo.

Zavil je z glavne ceste v ozko ulico. Jernej je poznal tu vsak vogalček, skoraj bi rekel, da tudi vsako kocko tlakovanih tal. In je vedno čakal na očeta, ko je šel od dela. Ravno za temle vogalom. Skril se je in ko je bil oče že nekaj korakov naprej, je po prstih stekel za njim in se mu obesil na roko.

»Ti kavelj, ti!«

Jernej se spomni vsake očetove besede.

Cesta zavije na levo, ulica je temna. Temnosiva hiša z majhnim vhodom na ulico.

Onadva okna v pritličju. Takrat sta imela z očetom rdečkaste zastore, danes so beli. Tudi belagonij ni več. Dve slabi fuksiji rineta v železne križe.

Jerneja stisne v grlu. Kakor da se boji, da bo Pram obstal, ga udari z bičem.

Koj na vogalu je zdravnik.

Do kosila Klevžarica ve, da je moža zadela kap. Klevž ne trene z očmi.

»In roka? Ali bo ostala mrtva?«

»Ne, ker je bila kap lahka. Toda taka kot je bila, ne bo več.«

Klevž zapre oči. Vidi Jerneja kako stoji za vrati in strmi vanj. Ne more prenesti njegovega pogleda.

Potlej Jernej in zdravnik odideta. Ko Jernej počiva z bičem, Klevž odpre oči.

Mrtva roka mu leži na odeji. Klevž jo gladi z zdravo roko.

Nato se obrne v zid in takò čaka na večer.

hočeš peljati z avtobusom. Izgleda, da je pač najboljša valuta vedno cigareta. Človek si ne bi nikdar mislil, da ima nikotin toliko moč. Ni še dolgo tega, ko smo rekli, denar — sveta vladar —, pa že ne drži več, čeprav pravijo, da je ljudska modrost večna. Od vseh pregovorov je danes še najbolj resničen: obljubiti in dati je preveč! — tako vsaj pravijo moji rojaki na Koroškem. Bajje so jim silno veliko obljubili, dali pa le malo, zato tudi nobeni obljubi več ne verjamejo. Upam, da imajo prav.

Včeraj sem bil mimogrede v neki kavarni. Če je ta naziv lokala še upravičen, sicer dvomim, a nad vrati je pisalo »Kavarna«, zato sem tudi jaz sprejel ta naziv za kraj, kjer dobiš vse drugo, samo kave ne. Tu sem slišal mnogo zanimivega. Glavna tema je bila pač londonska konferenca. Vneti politikanti so predstavljali meje in določevali zakone in to s tako lahkoto, da sem sklenil, da jih bom predlagal kot izvedence za koroško vprašanje še pred moskovsko konferenco. Škoda, da jih nisem že prej poznal. Če bi bili prisotni sedaj v Londonu, bi lahko moskovska konferenca brez škode odpadla, ker bi tem »strokovnjakom« določitev meje ne delala nobene težave. Pripomniti moram še, da niso bili to nikaki brezposelni, kot bi morda Vi mislili. Ne! Bili so to pravi, poklicni in pravilno zaposleni delomrzneži in črnoborzi-janci, čeprav je na njihovem »Beschäftigung Nachweisu« pisalo, da so »Arbeiter«. Imeli so tudi živilske nakaznice, kar je pač najboljši dokaz, da je nekdo zaposlen. Nakaznice za težke delavce to dejstvo le potrjuje. Ko sem šel proti domu, se mi je pa o njihovi zaposlitvi vendar pojavil dvom. Spomnil sem se namreč nikotina...

Zdaj pa dovolj teh neumnosti, ker se gotovo že jezite. Če nisem s svojim pismom napravil vse Vaše naklonjenosti, smem gotovo z upanjem čakati na odgovor.

Najlepše Vas pozdravlja

Vaš Gorazd.

predpost smo spremenili v predpust in se pridno zbirali na številnih pustnih veselnicah, da so se pod nami kar šibili plesni odri in plesne dvorane. Pa saj je tudi drugod tako...

Hladnokrvnejše je privabilo slov. knjižno društvo na pustno nedeljo popoldne v farni dom na igro-šaljivko »Trije tički«. Menda je bila prostorna dvorana kljub istočasni pustni veselici pri Ibovčniku polna, čeravno je bilo nekaj plakatov strganih in poteptanih v tla (pravijo, da je to — delo zapeljanih domačinov, ki z injekcijami preteklih let zastrupljeni, ne prenesejo več domače besede in jim je vsaka, še tako preprosta slovenska igrica trn v peti, propaganda in politika, katero, da žal ne znajo ločiti od kulturnega delovanja izobraževalnih društev, katerih pravico ponovno ponujata in obljubljata državna in deželna vlada!); menda so se igralci prav vsi brez izjeme dobro odre-

zali, čeravno so nekateri prvič nastopali; nudili so gledalcem veliko zabave in zdravega smeha ter vzbudili željo, naj kmalu zopet nastopijo, četudi s kako resnejšo za post ali Velikonoč. No, in če ne bo ravno kake plesne veselice, pa bomo mogoče šli še mi, ki tokrat nismo utegnili.

Post bomo pa resno vzeli in ples opustili; nekaj pa že še damo na svojo čast, da nas sosedi ne bodo še bolj vlačili po zobeh radi naše »veselosti«.

GORENCE

Na pustno nedeljo je bila pri p. d. Temelnu v Srednji vasi prireditvev (pustna veselica) požarne brambe. Nad vhomom v hišo je bil napis »Wilkommen« z nemško pisavo in tudi drugače je bila vsa prireditvev v nemščini, kar gotovo ni bila želja načelnika. Upamo, da se v bodoče slovenski značaj kraja in ljudi upošteva, da ne bo mogel kdo trditi, da je požarna bramba še po Hitlerjevi smrti postojanka germanizacije.

Obsodbe vojaških sodišč

Srednje vojaško sodišče v Celovcu je v času od 1. do 14. februarja 1947 izreklo sledeče obsodbe:

Legal Josif, star 33 let, Zogl Johann, star 34 let na pet mesecev, a 50 let staro Siegel Christino in Moritza Hermana, staraga 44 let, na štiri mesece zapora; vse zaradi tatvine dveh vreč zdroba iz nekega britanskega skladišča. — Konya Georga, Madžara, na sedem mesecev zaradi ponarejevanja uradnih listin. — Bekassy Ladislava, starega 23 let (Madžar), na tri mesece, ker je poskušal s ponarejenimi živilskimi nakaznicami, katere je kupil na črni borzi, nakupovati. — Nemce: Wahre Gustava, Kusch Walterja in Negrazussa Fritzta, prvega na osem mesecev, oba zadnja na 4 mesece zaradi tatvine bencina pri neki britanski edinici. — Nemca Gollenböck Ottona in Mathews Hansa na 5 oziroma 6 mesecev zapora zaradi tatvine stekla za okna. — Nemca Gust Bruna in Schöler Friedricha oba na osem mesecev zapora, ker sta ukradla siromašnemu drvarju krožno motorno žago. — Michorja Ottona na 6 mesecev, ker v vprašalni polji ni navedel, da je bil nosilec »Ostmarkmedaille«. — Palmikova Vasilija (Rus), 19 let starega, na 6 mesecev zapora zaradi tatvine obleke pri svojem delodajalcu. —

Bralcem »Koroške kronike«

S prilaganjem propagandnih letakov v »Koroško kroniko«, kar se je zgodilo pretekli teden, nimata uredništvo in uprava našega lista nič skupnega.

Uredništvo in uprava »Koroške kronike«.

MALI OGLASI

Za zidarja bi se rad izučil mlad, pošten in zanesljiv Slovenec pri kakem slovenskem zidarskem mojstru. Ponudbe poslati na: Ivan Jerenko, Gut Leistach 1, p. St. Lorenzen bei Knittelfeld, Stm. 274

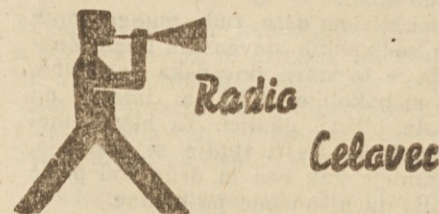
Pridna Slovenka, stara 30 let (s petletnim otrokom), ki dobro govori tudi nemško, išče malo sobo, najrajši v slovenskem delu Koroške. Za odškodnino je pripravljena opravljati razna — tudi kmečka dela. Ponudbe poslati na: Kranjec Ana, Deuchendorf 50, p. Hafendorf bei Kapfenberg, Stm. 275

Katera poštena, izobražena oseba z znanjem slovenskega (po možnosti tudi hrvatskega in nemškega) jezika bi hotela par ur dnevno opravljati lažja dela v gospodinjstvu in pri otroku? Dogovor ustmeno. H. Esterl, Celovec (Klagenfurt-Süd), Sonnwendg. 44/I. 276

Slovenec, čevljarjski pomočnik, 24 let star, bi rad spoznal zaradi ženitve koroško Slovenko 18 — 20 let. Slika zaželena in bo vrnjena. Ponudbe poslati upravi »Koroške kronike« pod »Sreča«. 277

Soizvedbe:

Kdo kaj ve o mojem očetu Geratič Alojziju, doma iz Negove, okraj Ljutomer, Jugoslavija, star 68 let, ki je bil lani verjetno izseljen, naj sporoči na naslov: Geratič Mirko, UNRRA D. P. Camp, bar. 10/a, pošta Spittal a. D. 278

Sobota, 1. marca:
7.10: literarno predavanje.
20.15: poročila.
Nedelja, 2. marca:
7.25: jutranji pozdrav.
18.15: polurna oddaja.
20.15: slovo nedelji.
Ponedeljek, 3. marca:
7.10: biološko predavanje (biološki posredovalci nalezljivih boleznih).
20.15: poročila.
Torek, 4. marca:
20.15: poročila.
Sreda, 5. marca:
7.10: komentarji.
20.15: poročila.
Četrtek, 6. marca:
7.10: iz svetovnega tiska.
19.30: polurna oddaja.
20.15: poročila.
Petek, 7. marca:
20.15: poročila.
Morebitne spremembe bomo objavili pravočasno v radiu.

VI.

Rdečo deteljo sta kosila Jernej in dekla sama. Klevž si je toliko opomogel, da je hodil sedet pred hišo. S prsti je že lahko mugal, toda roke ni mogel dvigniti. Tudi nogam je bila še trda.

Bregar je nekajkrat prišel v vas.

»Vzelo te je, Matija, prevato vzelo. Tudi sivih las je več. Upognilo te je. Zahvali Boga, da imaš Jerneja.«

»Saj ga. Brez fanta bi zdaj ne rinil.«

Po detelji je Jernej sam oral, vodil mu je pastir. Turščico-hitrico so kar brž vrgli v zemljo. Ne bo dolgo, ko bo treba kose pregledati. Do Telovega ni daleč in takrat so pridni s košnjo skoraj že pri kraju.

Klevž je kar nekam vase lezel. Le kadar je Jerneja videl, da je prišel s polja, se je razživel.

Kako se je fant potegnil, preklemansko! Tak brus je, kot da jih ima dvajset. Visok, širok v plečih, da ga je veselje pogledati.

»Za sina mi odležeš, Jernej«, ne more Klevž zatajiti veselja v sebi.

Jernej samo zamahne z roko.

»Navadil sem se.«

»Vsak se ne bi. Na kresni dan te morajo vzeti med fante. Si že govoril s Kodranovim Matevžem?«

»Nisem, še na misel mi ne hodi.«

»Moraš, sicer še na vas ne boš smel«, dregne Klevž. Jerneja ga samo pogleda, ne reče pa nič.

Na Minco pa Klevž ne upa namigniti. Bog si ga vedi, kako bi fant besede sprejel. In morda je res še prezdaj.

V nedeljo po maši se je Jernej oglasil pri Bregarju. Z Minco sta šla skupaj iz cerkve, pa ga je speljala noter.

»Nikoli se ne oglasiš, pa večkrat greš mimo, kar je Klevž bolan.«

»Saj veš, vedno je delo. Sam moški sem pri hiši.«

Bregar ga je bil vesel. Najprvo ga je vprašal po Klevževem zdravju.

»Kar nič prav si ne more opomoči. Z roko sicer že malo giblje, toda mislim, da oral ne bo. Zdaj sva z ma-

terjo sama za mlin in za grunt. Po pravici rečeno, kosce bom moral najeti.«

»Kdaj pa kaniš začeti?«

»Koj drugi teden, sicer bomo pri nas prav zadnji.«

Jernej govori možato in gospodarno.

»Našega Joža bi ti lahko posodil. Boš pa ob priliki vrnil«, ponudi Bregar.

»Če vam je prav. Jaz bi bil vesel.«

Kar domenila sta se.

»Grabljic mi tudi manjka«, se nazadnje Jernej okorajži.

»Poglej ga, šmenta«, se smeje Bregar. »Prst mu poudiš, pa za celo roko zagradi. Če Minca hoče, ne branim ji ne. Pri nas je delavec dosti, pa noče nobeden od hiše.«

Minca je zardela prav do las.

»Kako so oče hudobni!«

Jernej bi domov grede v Vrskah najraje zaukal. Pa ni hotel zavoljo bolnika. Le kaj bi mislil? Da ga pa Minca rada vidi, si je bil na jasnem.

Že naprej se je veselil košnje. Klevž je bil zadovoljen.

»Znaš si pomagati. Saj pravim, cel gospodar. Rovt pa letos ne bomo kosili. Jih bom dal na polovico Matijevcu. Ne bomo se ubadali. Sena bo tako in tako dosti. Matijevec mi je pa tožil, da mu bo letos za krmo trda.«

Jerneju je bilo vseeno. Minca bi skoraj gotovo ne mogla biti toliko časa v dnini.

Klepanja se je bil Jernej do dobra naučil. Klevžu ni bilo žal, da se je mučil z njim. Prvi klep je bil slab, kar žagast. Jerneja je bilo sram.

»Vsega se je treba naučiti. Preveč na koncu udarjaš. Napraviš ostrino, toda pretanko. Kar krivi se. Vidiš?«

Nazadnje le gre. Ko Jernej nima dela, se uči klepanja. Pri košnji se ne sme osramotiti.

Na Medarda so začeli. Jernej, Bregarjev Jože in Matijevec Vorenc. Drugi dan se je ponudil še Kodranov Matevž. Klevž in Jernej sta ga bila vesela.

Začeli so na vse zgodaj. Jernej ni mogel prikriti veselja. Prvič bo kosil s fanti. Do zdaj je vselej kosil sam. Pa še takrat najraje tako, da ga ni nobeden videl. V začetku je bila križeva. Kosa je kar sama silila v zemljo.

Hudimanova reč.

(Dalje prihonjč.)